

11e jaargang no. 3
15 september 1992

Gildebrief

Poldermolen 'Boterslootse molen'
Anno 1837, vlucht 26,60 m
Restauratie 1984

20

VRIJWILLIGE

HET GILDE VAN VRIJWILLIGE MOLENAARS

DE GILDEBRIEF

Verenigingsorgaan van het Gilde van Vrijwillige Molenaars verschijnt 4x per jaar.
De oplage is 1400 exemplaren.

Redactie: G.J. Pouw, D.J. Braay en J.P. Kurver

Redactie-adres: Het Gilde van Vrijwillige Molenaars p/a Zwarteweg 70, 1412 GE Naarden

Secretariaat: Het Gilde van Vrijwillige Molenaars Nieuwe Bussummerweg 92, 1272 CK Huizen, tel. 02152-51695

Postgirorekening: 2144780 t.n.v.:
Het Gilde van Vrijwillige Molenaars, Naarden

BESTUUR

Voorzitter: Dick-Jan Braay,
Koningsdiep 78, 1509 WE Zaandam, tel. 075-311639

Secretaris: Boudewijn van Weel,
Nw. Bussummerweg 92, 1272 CK Huizen,
tel. 02152-51695

Penningmeester: Gerard Barendse,
Beatrixstraat 79, 2685 BH Poeldijk, tel. 01749-45580

Examencordinator: Jan Spruit,
Molenviergang 8, 2761 BK Zevenhuizen,
tel. 01802-2613

Biotoopwacht: E. Smit, Esdoornlaan 61
1521 EC Wormerveer, tel. 075-283123

Gildeverzekeringen: J. van Loenen,
Arendshorst 34, 3772 RV Barneveld,
tel. 03420-90894

Bliksemafleidercontrole: D.J. Abelskamp,
Laan 1940-1945 nr. 2, 7231 GL Warnsveld
tel. 05750-25068

Ledenadministratie: Mevr. E.N. Pouw-Schipper,
Zwarteweg 70, 1412 GE Naarden, tel. 02159-45428

Contactpersoon voor de afdelingen:

Gerard Sturkenboom,
Biss. Arnoutlaan 14, 5591 BL Heeze,
tel. 04907-62602

Publicaties/redactie: Gerrit Pouw,
Zwarteweg 70, 1412 GE Naarden, tel.
02159-45428

Algemeen: Peter de Moes,
Hermelijnsaan 3, 1216 EB Hilversum,
tel. 035-215772

ADVERTENTIES

Voor bedrijven of instellingen, die materialen en/of diensten aanbieden welke direct of indirect te maken hebben met de molens, staat de mogelijkheid open te adverteren.
Advertentietarieven op aanvraag.

JAMMER GENOEG BENT U NIET DE ENIGE MET BELANGSTELLING VOOR MONUMENTEN

Evenals u hebben ook
houtworm, boktor en zwam
een uitgesproken voor-
liefde voor ons nationaal
monumentenbestand.

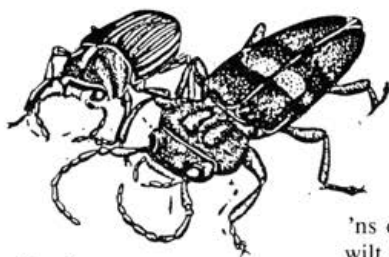
En waar uw be-
langstelling opbouwend is,
gaan zij nogal afbrekend te
werk.

Resultierend in schade-
posten van miljoenen guldens. Voorkomen
blijft daarom altijd goedkoper dan genezen.

Sterker nog: genezen is soms zelfs
helemaal
niet meer mogelijk.

Laat daarom een specialist van Rentokil
bij u langs komen voor inspectie. De kosten
van deze inspectie zijn nul komma nul, waar
ook in Nederland.

Bovendien krijgt u meteen een serie

Links de houtworm, rechts de boktor.
Samen veroorzaken ze voor miljoenen
schade aan monumenten.

duidelijke tips over
bescherming.

Vul de bon in en stuur
'm op. Ook als u eerst onze
uitgebreide documentatie

'ns onder de loep
wilt nemen.

RENTOKIL GRATIS INSPECTIE

☐ Wilt U mij bellen voor een gratis inspectie?

☐ Wilt u mij eerst documentatie zenden?

Naam: _____

Bedrijf: _____

Adres: _____

Postcode: _____ Plaats: _____

Telefoonnr.: _____

Opsturen aan rentokil, postbus 52, 2280 AB Rijswijk (Z.H.).
of bel gratis: 06-0226600

't GAANDE WERK

Met de vorige Gildebrief deelden wij u mede, dat helaas een van onze, alom bekende molenaars was overleden. Nu met deze Gildebrief moeten wij u weer een dergelijke droevige mededeling doen. Piet Tienstra, de molenaar van de Bolwerksmolen te Deventer, is op 1 juli na een kortstondig ziekbed overleden. Wij besteden aan dit verlies voor zijn gezin en het Gilde elders in dit blad meer aandacht.

Tijdens de jaarvergadering introduceerden wij bij u de nieuwe wervingsfolder voor het Gilde. De resultaten liegen er niet om, zoals u zult kunnen vaststellen aan de hand van de lijst van nieuwe aanmeldingen. Het zijn er welgeteld 135, waarvan 119 lid in opleiding zijn geworden.

De belangstelling onder de molenaars voor de folder was ook van dien aard, dat er reeds een herdruk in de maak is. Als er dus ergens in den lande nog belangstelling bestaat voor toezending van een aantal van deze folders, vernemen wij dit gaarne per omgaande. Er kan dan alsnog met het uiteindelijk te drukken aantal rekening gehouden worden.

Na het uiterst droevige nieuws waar wij mee moesten beginnen toch een verheugend bericht.

Verder heeft deze editie weer voor een ieder wat en zag en hoorde de 'molenaar' weer verschillende dingen die rond cirkelen in ons molenwereldje. Waaronder een aan u allen gestelde vraag; wat is het nu: 'een bergmolen of een beltmolen of een molen op een berg'?

Van de examencommissie ontvingen wij ook een verslag over de gehouden instructiedagen voor die mensen welke in de diverse regio's toelatings(proef)examens afnemen. Jammer is uit dit verslag te moeten vaststellen, dat één regio in het geheel geen belangstelling toonde, en in enkele regio's de belangstelling uiterst gering was, of men zonder opgaaf van reden verstek liet gaan.

Uit eigen ervaring weten wij dat er wel degelijk veel te leren valt en een schat aan ervaringen onderling zijn uit te wisselen. Onze stellige overtuiging en mede die van het Gildebestuur is, dat deze dagen zeker voor herhaling vatbaar zijn, maar dan speciaal voor de instructeurs. Daar ook hier uit de praktijk veelvuldig blijkt dat er nogal wat misvattingen bestaan, het toelatings- en de landelijk te houden examens betreffende.

De redactie

BIJ DE DOOD VAN EEN HOUTZAAGMOLENAAR

Op 1 juli 1992, het is al weer een paar maanden geleden, overleed Piet Tienstra, vrijwillig molenaar op de Bolwerksmolen te Deventer. Hij was een houtzaagmolenaar in hart en nieren.

In het jaar 1990 ben ik regelmatig bij hem op bezoek geweest. We waren dan een hele dag op de molen en daar maakte ik kennis met de vele facetten van het werken met een zaagmolen. Hij leerde me boomstammen uit het water slepen, kneppels vastsjorren, planken stapelen, zagen slijpen, enz. Hij maakte me duidelijk waar de molenaar zich tijdens het zagen moet bevinden. Maar ook waar hij zich vooral niet moet bevinden, want op een zaagmolen kan je niet voorzichtig genoeg zijn. Hij stond erop dat de veiligheid voor 100% in acht werd genomen. In het begin vond ik dat hij daarin wel wat overdreef, totdat m'n voeten bijna door een rollende boomstam werden platgewalst. Door zijn snelle ingreep werd het net voorkomen. Niet voor niets was hij een der auteurs van het veiligheidsrapport.

Zijn nauwkeurige werkwijze kwam volledig tot zijn recht bij het verwisselen van de zagen. Het recht doorzagen van een boom, van begin tot eind, eist dat het pakket zagen tot op de tienden van een mil-

limeter zuiver recht in het zaagmaan is gespannen. Het kostte veelal een groot deel van de dag om dat gedaan te krijgen.

Piet Tienstra was het werken met de zaagmolen op het lijf geschreven. Hij had gevoel voor de techniek en had hart voor de molen. Ik kon dat zien aan de manier waarop aan het eind van de dag de molen werd weggezet: de zaagvloer aangeveegd, de schotels op hun plaats, de kneppels in het rek, de wiggen in de bak, in de kap alle voorzorgen tegen storm en de vangstok geborgd. En stevast voelde hij met z'n hand aan de krukas hoe warm deze was geworden tijdens het zagen.

Hij woonde met zijn vrouw Aaltje in het molenaarshuis dat naast de molen staat. Rond het huis ligt de grote moestuin. Het was haar taak deze tuin te onderhouden. Regelmatig kreeg ik een lekker maaltje onbespoten groenten mee naar huis.

Eind 1989 had zij te kennen gegeven dat het werk in deze tuin haar zo langzamerhand te zwaar werd. Bovendien verlangde ze terug naar haar geboorteland Friesland. Piet, ook een Fries, wilde eigenlijk ook wel terug, maar dan liefst niet te ver van een Friese zaagmolen. Voordat het echter zo ver zou komen wilde hij de Bolwerksmolen aan een goede

vrijwillige molenaar overdragen. De laatste jaren heeft hij zich daarvoor, in overleg met de stichting 'De Bolwerksmolen', ingezet. Hij heeft echter de overdracht van zijn molen, die dit jaar zou plaatsvinden, helaas niet meer mogen beleven.

Een wens om met zijn echtgenote nog een reeks van rustige jaren in Friesland te mogen doorbrengen, is niet meer in vervulling mogen gaan.

Mijn medeleven gaat uit naar Aaltje, die nu alleen verder moet. Ik wens haar, ook namens het Gilde van Vrijwillige Molenaars veel moed en sterkte toe in het verwerken van haar verdriet.

Peter de Moes
Juli 1992

DRIE EEUWEN VANG EN ZIJN BENAMINGEN

DEEL 3

De naam *praam* en *praam*-in samenstellingen dus alléén in het deltagebied van Rijn en Maas, de Waarden dus, tot aan de kust. Leiderdorp, Kortenhoef, Loenen, Loenersloot en meerdere bestekken noemen, zover wij gegevens hebben vanaf 1627 alléén de naam *vang* en *vang* - in samenstelling met andere woorden.

Voor zover we thans over gegevens beschikken duikt de *haak* dus pas laat op, in 1879. *Alle bestekken van 1837 en eerdere vermelden dus vangklossen in een wipmolen*, met als bediening evenaar of binnenvangstok, wip genaamd en met een klepel.

Dus de bediening als in Kortrijk - en Oudegeinse molen, die volgens Sipman niet mogelijk was, kwam minstens 3 eeuwen op *alle wipmolens* als enige mogelijkheid juist wel voor!!

Hoe werkte dat nu?

Met de wip of de evenaar werd de vangbalk een paar centimeter boven de vangklos getild en zo met het vangtouw in de rechterhand vastgehouden. Dan met het klepeltouw (nu knepeltouw genoemd) werd met de klepel de vangbalk zo'n 20 cm omgetrokken, tot net buiten de vangklos, om hem vervolgens met het vangtouw te laten zakken om de molen te vangen. Simpel! Maar... je moet het wel leren om met die twee touwen, resp. klepeltouw in de linkerhand en vangtouw in de rechter de zaak te klaren, er bij bedenkend dat het optrekken van de vangbalk ook weer moeilijk met één hand kan, omdat dit vrij zwaar gaat!

Dan nu nog de *lip*, *liptong*, de *lange schei* en de *korte schei*.

Aangezien er in ons land geen één molen meer is waar deze onderdelen te achterhalen zijn, moet je hiertoe een groter gebied bij je onderzoek betrek-

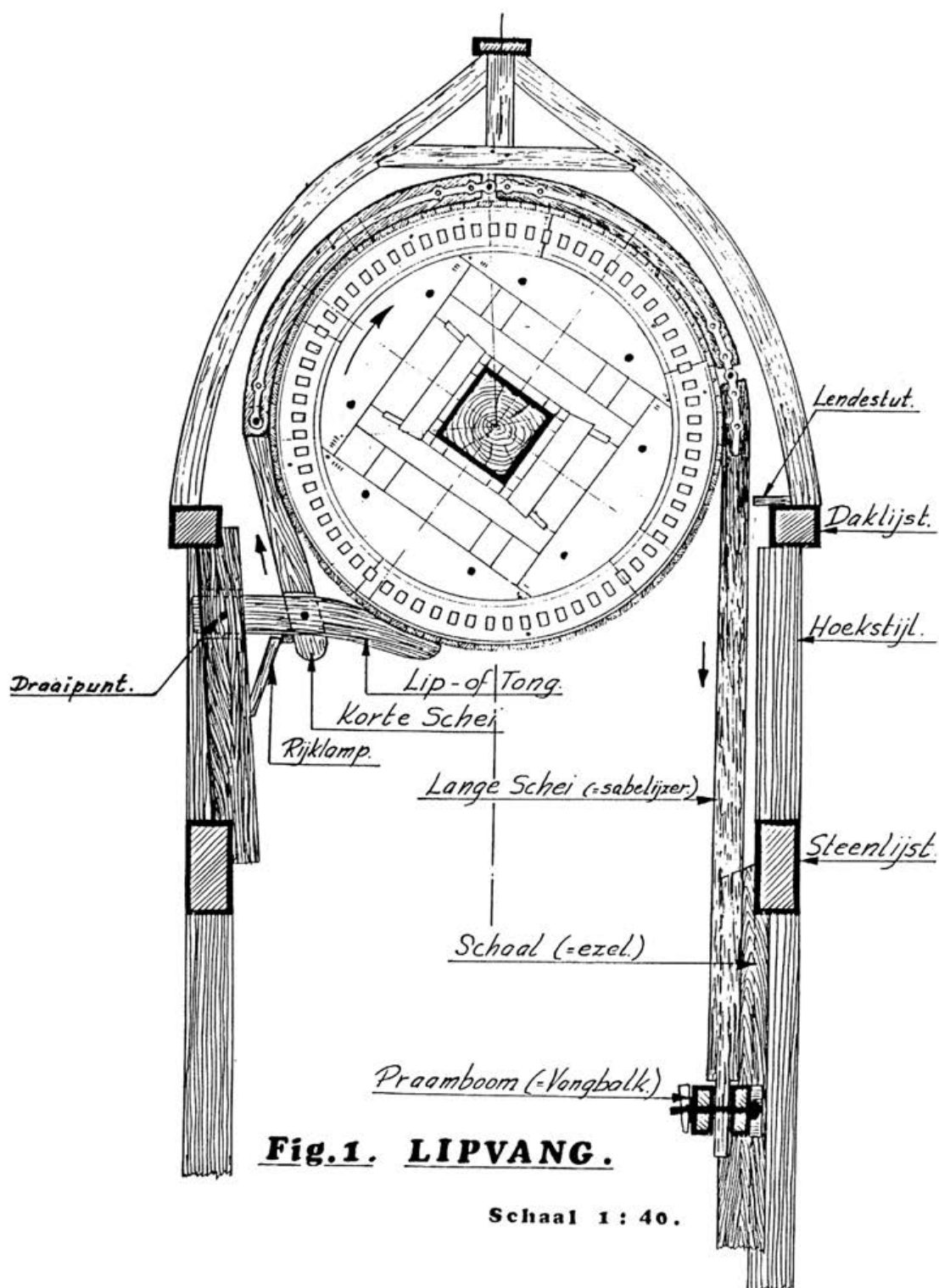
ken. Hiertoe is het wellicht goed te weten, dat I.J. de Kramer zich al zo'n 60 jaar intensief bezighoudt met molens en wel met de standerdmolen als specialiteit (voor mij is hij de grootste Europese standerdmolenkenner!) terwijl schrijver dezes 55 jaar in de molentechniek zit te speuren, speciaal in de wipmolenhistorie. De Kramer heeft vooral de standerdmolens ter plekke in natura onderzocht in Frankrijk, België, Engeland, Denemarken, Zweden en Duitsland, terwijl ik zelf ook in natura de molens onderzocht, doch vooral de wipmolens in Holland en daarnaast véél bouwbestekken uitgeplozen heb om het evolueren van deze techniek te bestuderen.

Het voornaamste van ons beider onderzoek is echter, dat wij samen al precies 35 jaar nu, de bijzonderheden die we vinden aan elkaar doorgeven en over deze zaken discussiëren. In het onderhavige onderwerp komen we dan ook tot het hiernavolgende onderzoekresultaat:

- De standerdmolen, rond of vóór 1180 aan beide zijden van Het Kanaal in Vlaanderen en Zuid-Engeland aanwezig (en wellicht in Frans Vlaanderen of Engeland? ontstaan), verbreidt zich van zuid naar noord via Holland naar Noord-Duitsland, Denemarken, Zweden, vervolgens via Polen naar de Baltische landen in een vroege periode, toch zeker reeds vanaf 1300.

- Mennonieten vluchten rond 1570 uit Holland (waarschijnlijk in hoofdzak uit West-Utrecht) naar de Weichseldelta bij Danzig en polderen daar een immens gebied in en bouwen honderden wipmolens, die rond 1930 aldaar nog in klein aantal actief werkten én... ongewijzigd, ongeëvolueerd, in dezelfde constructievorm voorkwamen zoals ze hier exact in bouwbestekken uit rond 1570 tot 1650 staan beschreven!!

- Ook de standerdmolens zijn in Pruisen, Neder Saksen en de voormalige D.D.R. nog weinig anders dan oorspronkelijk alhier bij ons.

Veertienjarige Susanne Veen vangt de Kortrijkse molen te Breukelen. Met haar rechterhand trekt ze de vangbalk via de evenaar een paar centimeter omhoog tot net boven de vangklos. Nu trekt ze met de linkerhand via het kneppeltouw met de kneppel de vangbalk circa 12 cm opzij naast de vangklos en laat dan met het vangtouw de vang erop zakken. Een niet eenvoudige handeling die ze feilloos beheerst, terwijl het haar leermeester nog wel eens mislukt!

Dit alles blijkt nu in strijd met het pas verschenen rapport 'Veiligheid' van 6-8-1990, blz. 8 bovenaan, want dan zou Suzanne eerst 16 moeten zijn om de molen te bedienen! Maar ze was echter al meer dan twee jaar mijn vaste hulp, die de molen volledig beheerst en al ver boven het dubbele van het aantal verplichte bedrijfsuren zit, vereist voor het examen!!

(Zeilen ophangen en voorgelegd op een wijze als op de foto's op blz. 12 en 13 van 'Molens' nr. 19, aug. 1990 - door een gediplomeerd molenaar? - komen bij Susanne niet voor al is ze dan pas 14! Zo zie je maar weer hoe betrekkelijk een en ander is, je hebt het in de vingers of niet!)

- Om te weten hoe een lip- of tongvang eruit zag bij ons, kan je dit dus in onze voornoemde 'molen-exportgebieden' ook thans nog exact bekijken. Later kwam de 'Vlaamse' bandvang uit Vlaanderen volgens onze huidige gegevens na 1700 noordwaarts en wordt bij ons als Vlaamse Blokvang uitgevoerd, omdat alhier de lipvang ook reeds uit blokken bestond en niet uit een platte band!

Toen ook de bovenkruier meer algemeen in zwang kwam en ook deze in een later tijdperk vanuit Holland naar Duitsland werd ingevoerd, was het 'Vlaamsevang-tijdperk' reeds ingetreden en vandaar dat ook de langs de Oostzee liggende landen bovenkruiers hebben (z.g. 'Holländermühlen') die altijd een Vlaamse rondgaande vang bezitten en geen tongvang!

De standerdmolens aldaar hebben nagenoeg alle nog steeds de lipvang (ook wel schoenvang genaamd). Vooral bij oude tot zeer oude standerdmolens in Duitsland, zoals te Dornum en Abbenrode, kan je constateren dat daar veel zaken onveranderd gebleven zijn zoals ze van ouds waren, wellicht vanaf hun bouwtijd, zoals bijv. de borststroeden, de kruisarmwielen en ook de vang! We geloven dan ook beiden stellig dat dan ook daar de molenvangen nog altijd zijn, zoals ze vanuit het westen, met name uit Holland zijn ingevoerd, waaruit wij dan heden weer kunnen afleiden hoe deze bij ons in de oudheid waren uitgevoerd! Uit zo'n vang zal later de minder bewerkelijke stutvang zijn ontstaan, die er nog het meest op lijkt. Wat De Kramer in natura zag en aan mij doorgaf, is dus exact de constructie, die ik in 15 bouwbestekken tussen 1538 en 1717 beschreven vond! (Ook Gerbrand de Vries en Peter

de Moes hebben menige tongvang gezien, bij hun molenstudiereizen door Duitsland en Polen!)

In figuur 1 hebben we de lipvang met zijn onderdelen geschetst.

Dan tot slot nog in de figuren 2 t/m 6 enige foto's van de 'onmogelijke', vroeger algemeen gebruikte constructie van de bediening van een wipmolenvang.

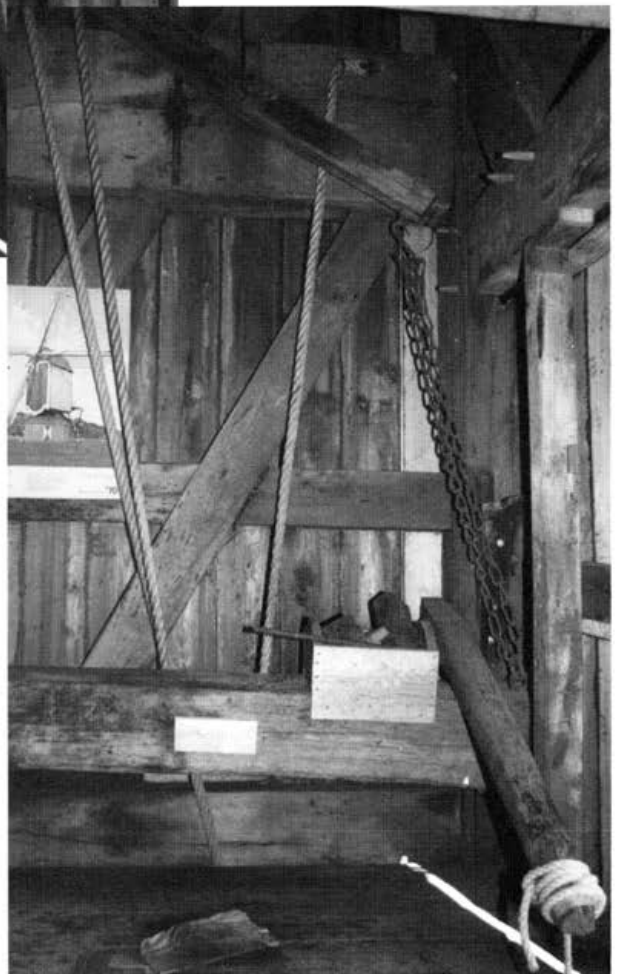
En wie het wil zien hoe dat laatste allemaal gaat kan op zaterdagmiddag bij ons op de Kortrijkse Molen te Breukelen dit wonder komen aanschouwen.

Ieder is van harte welkom!

J. den Besten

De vangbalk ligt op de vangklos, de molen draait. De kneppel staat omhoog. Let op het vangtouw via 2 schijven, één in de evenaar en één in de vangbalk, om lichter optrekken mogelijk te maken, zodat het met één hand is te doen. Vandaar één hand aan het vangtouw en één aan het kneppeltouw.

Hier zien we dat inmiddels de vangbalk met de kneppel is omgetrokken en met de evenaar is neergelaten. Deze foto is dus te vergelijken met de vorige: resp. 'vang vrij' en 'vang erop'.

Links de vangbalk op de klos, doch nu gezien van voor uit het bovenhuis naar het trapbint. Let op de kneppel.

Hier is dus goed te zien dat je de vangbalk hiermee naar rechts kan trekken, als hij vrij van de vangklos wordt gehesen.

Onder hetzelfde beeld, doch nu met de vang erop. Let op de vangklos, net boven de ballastkist te zien.

Zie ook dat we voor het naar huis gaan de kneppel vastgezet hebben met een bout in één der gaten van een daartoe aangebrachte stijl. Tussen bout en kneppel een wigklem gezet.

Ergo: optrekken van de vang beneden is onmogelijk.

Rest ons nog te zeggen dat bij het optrekken van de vang de vangbalk weer vanzelf naar links gaat en op de vangklos komt te rusten.

DE DRAAIRICHTING OP VERJAARSVISITE

Het hier volgende relaas is waar gebeurd, en wel in de jaren '60 op een verjaarsavondje in Zaan-dam.

Toen ik daar om half negen aankwam in de bezoekerskring, trof ik ook mijn neef en leeftijdsgenoot Henk, die ik daar trouwens ook verwacht had: ik had nl. een grote 33-toeren grammofoonplaat bij mij, bestemd voor Henk, die deze plaat al lang graag wilde lenen. Het betrof hier 'Verve'-opname van het trio-Oscar Peterson (de bekende Canadese jazz-pianist). Mij neef was een heel goede jazz-bassist, en als deze plaat aan iemand goed besteed was, dan was 't wel aan hem.

Behalve neef, was Henk sinds lang ook een grote vriend; wij begrepen elkaar altijd met een half woord (zeker vanwege de familietrek) - en dat zou deze avond weer opnieuw blijken...

De Oscar Peterson-plaat was in 1958 in Nederland opgenomen tijdens een optreden in het Concertgebouw, en was ook in Amerika uitgebracht. Maar vanwege het land van opname moest de platenhoes natuurlijk versierd worden met onze nationale trekpleister: de molen. In dit geval een 20 bij 20 cm kleurenfoto van een achtkantige belt-molen in een boomrijke omgeving, recht van voren gezien, met de buitenroed oud-Hollands, en de binnenroed Dekker-getuigd. Jarenlang heb ik niet geweten, welke molen dit was, maar betrekkelijk kortgeleden kon ik hem toch nog thuisbrengen: 't Was 'De Zon', koren-molen in het Veluwe Oostervolde, gem. Oldebroek (die op 13 april 1976 verbrand is).

Er was echter één 'maar' aan deze foto. Een helaas zéér bekend 'maar' zelfs. U raadt het al: hij was verkeerd-om afgedrukt... En dat bleef niet ongemerkt!

Terug naar de verjaardag.

Toen de gesprekken in de inmiddels groter gegroeide kring goed op gang gekomen waren, stak ik mijn hand op naar mijn neef (die vrijwel tegenover mij in de kring zat), pakte tegelijkertijd de plaat uit mijn tas en reikte deze zwi-gend aan hem over.

De omzittenden keken genteresseerd en zelfs wat nieuwsgierig toe. (Gaven verjaarsbezoekers elkaár tegenwoordig ook al cadeautjes...?)

Henk bedankte verheugd en - dat was duidelijk te zien - herkende de plaat terstond. Hij bekeek lang en aandachtig de foto van 'De Zon' op de hoes, en legde de plaat toen op de tafel vóór zich. Eén ding wist ik zeker: hoewel geen echte molenliefhebber, moest Henk de afdrufout van de molenfoto ogenblikkelijk gezien hebben. Maar... hij zei of gebaarde niets, wat op die ontdekking wees.

Ik zweeg ook, verwonderd, want 't was eigenlijk niets voor Henk om in zo'n geval niet te reageren. Was hij soms iets aan het beramen?

Na een paar minuten pakte hij de plaat opnieuw en bestudeerde de foto weer nauwkeurig. Toen

legde hij de plaat terug op tafel en bleef met een nadenkend gezicht zwi-gend voor zich uit zitten kijken. Even later pakte hij de plaat wéér, en dit 'spel' herhaalde zich zo'n keer of vier.

Zijn plotselinge zwijgzaamheid en 'afwezigheid' waren de mede-gasten echter niet ontgaan.

"Henk, is er wat met die plaat?"

Henk zat juist voor de zoveelste maal op de platenhoes te turen; hij antwoordde aarzeland: "Ik snap 't niet; d'r moet iets geks met deze foto zijn, maar ik zou niet weten wat".

Verscheidene 'buren' wilden ook wel eens helpen kijken; de plaat ging van hand tot hand, maar hoe zij de afbeelding ook wendden of keerden, ze kwamen allen tot dezelfde slotsom: "Ik snap niet, wat jij nu bedoelt, Henk!"

Ik hield mijn mond en reageerde niet, maar werd wel steeds nieuwsgieriger naar het verdere verloop van de pantomime.

"Heus mensen", zei Henk, "er is iets raars met dit plaatje, maar wat?"

Stilte alom. Langzamerhand zat het hele gezelschap in spanning mee te leven met Henk's 'probleem'.

"Aaaa...", riep hij opeens, en tot ieders (ook mijn) verbazing, vervolgde hij: "Helpen jullie mij 'ns eventjes: aan welke kant van een fiets zit ook weer de kettingkast? Links of rechts?" (Op de foto van 'De Zon' waren nl. een viertal fietsen te zien. En, als je nu je 'lakense bril opzette', kon je, zij het met moeite, zien, dat de kettingkasten aan de kant zaten van de LINKERtrapper...)

Henk's vraag over de plaats van de kettingkast werd door allen gehoord, en het was gemakkelijk om te zien, wat er toen gebeurde. Vrijwel iedereen keek plotseling omlaag naar zijn voeten en maakte daarmee de bekende fiets-trapbeweging.

Na een halve minuut kwam het eerste antwoord: "Rechts!"

"Ja, rechts, geloof ik."

"Ja hoor, ik weet 't echt zeker: die kast zit rechts."

"Maar wat zou dat nou, Henk?"

Even was Henk stil. Ingespannen dan ooit tuurde hij naar de afbeelding. Toen klaarde zijn gezicht duidelijk op.

"Zitten kettingkasten rechts volgens jullie? O, maar dan is het raadsel opgelost! Hier op de foto zitten ze links. Dat wil dus zeggen, dat deze foto - eh - eh - verkeerd-om is afgedrukt! Alles wat hier links zit, hoort dus rechts te zitten en omgekeerd. Die boom moet dáár staan en die inrit zit in werkelijkheid aan de andere kant van de molen!", aldus Henk. Het hoge woord was er eindelijk uit.

"Maar Hendrik", riep iemand, "hoe kom je nu in vredesnaam op het idee om nu juist te letten op de kettingkasten van die fietsen, die je toch al zo moeilijk op de foto zien kunt?"

Henk keek de kring rond en zag mij aan.

"En samen legden wij toen het gezelschap uit, hoe

wij tweeën al op 10 meter afstand in n oogopslag aan de molenwieken hadden kunnen zien, dat de foto van 'De Zon' gespiegeld afgedrukt was; dat het kruis verkeerd-om zou draaien, en dat alles op de foto duidelijk moest afwijken van de werkelijkheid.

"Maar omdat jullie dat, evenals 95% van alle Nederlanders, toch niet kunnen zien aan het wiekenkruis", aldus Henk, "heb ik gezocht naar iets, waaraan iedereen zou kunnen zien, dat de zaak verkeerd-om moest zitten. En ik vond de kettingkasten. 't Had ook een autostuur of een opschrift kunnen zijn."

De jarige gastheer nam nu zelf het woord: "Dus jullie hebben ons hier minstens een kwartier lang een rad voor ogen zitten draaien?"

"Nee, geen rad", zei Henk, "maar wel een wiekenkruis, dat de verkeerde kant op draaide!"

De toehoorders hadden inmiddels nu zoveel over

de draairichting-kwestie te verwerken gekregen, dat ze Henk's grapje zowaar *begrepen*! Gelukkig namen ze alles sportief op. Ze hadden er echt wat van geleerd, zeiden ze zelfs...

Maar het bleek wel nodig om hun tenslotte duidelijk te maken, dat het hele geval niet door ons beiden was afgesproken en voorbereid, maar op een malle inval van Henk alleen berustte, en dat voor mij de verrassing even groot was geweest als voor de anderen, tot op het moment, waarop Henk mij opeens in de zaak betrok.

Henk is er helaas sinds vele jaren niet meer.

Maar de grammofoonplaat heb ik nog steeds. Vorige week heb ik hem zelfs weer eens helemaal gedraaid; hij was nog even boeiend als toen.

Gelukkig bleek de grammofoon nog steeds de goede kant op te draaien...

Evert Smit

TOELATINGSEXAMEN-INSTRUCTIEDAGEN

Op de Contactdag van het Gilde van Vrijwillige Molenaars op 22 oktober 1988 te Oirschot was te kennen gegeven door een aantal Afdelingsbesturen dat zij graag een praktische instructie wilden hebben voor hun afnemers van toelatingsexamens. De Examencommissie was die dag ook aanwezig en wilde daar graag een vrije zaterdag aan 'opofferen'.

De eerste instructiedag vond plaats op 18 maart 1989 op de standerdmolen 'De Ster' te Wanroy, waar de Afdelingen Gelderland, Noord-Brabant en Limburg voor uitgenodigd waren. De afdelingen werden resp. vertegenwoordigd door 4, 5 en 4 personen (2 afzeggingen).

De tweede instructiedag vond plaats op 27 april 1991 op molen 'De Windhond' te Woerden, waar de Afdelingen Zeeland, Zuid-Holland, Utrecht en Noord-Holland voor uitgenodigd waren. Noord-Holland wenste geen gebruik te maken van deze uitnodiging. De andere Afdelingen kwamen met resp. 3, 5 en 4 personen.

De derde instructiedag vond plaats op 4 juli 1992 op molen 'De Zwaluw' te Hoogeveen. Voor deze instructiedag waren de Afdelingen Friesland, Groningen, Overijssel en Drente uitgenodigd. De Afdelingen zouden resp. vertegenwoordigd worden door 3, 3, 2 en 2 personen. Op de dag zelf kwamen voor de Afdelingen resp. 2 (1 afzegging), 2 (1 afzegging, 1 niet op komen dagen en 1 die zich eerst afgemeld had en later toch kon komen), 1 (1 afzegging) en als laatste de twee voor Drente. Voor Groningen waren beide mensen uit Oost-Groningen afkomstig.

De betreffende Afdelingen krijgen namens de

contactpersoon voor de Afdelingen in het Gildebestuur, de heer G. Sturkenboom, een uitnodiging en een aantal data, waaruit men kan kiezen. In deze uitnodiging staat ook duidelijk vermeld het doel van deze dag, voor wie deze dag bedoeld is en de gang van zaken tijdens deze dag.

Omdat G. Sturkenboom het duidelijk vermeldt in zijn brief neem ik de vrijheid om deze letterlijk te citeren:

Wat is het doel: Het toelatingsexamen is een belangrijke sluis voor de examenkandidaten. Om te voorkomen dat leerlingen pas op het examen geconfronteerd worden met de manier van vragen stellen en de interpretaties van de richtlijnen voor het examen, wordt veel waarde gehecht aan een goed niveau van de toelatingsexamens.

Daarnaast is het houden van een toelatingsexamen-instructiedag een gelegenheid voor opleiders en examinatoren om te overleggen over algemene opleidingszaken.

Voor wie: De instructiedag is in eerste instantie bedoeld voor diegenen, die toelatingsexamens afnemen. Daarnaast kunnen ook instructeurs aan deze dag deelnemen. Om praktische redenen kunnen er echter niet meer dan gemiddeld 4, maximaal 5 leden per afdeling deelnemen.

Hoe: Zoals bij beide voorgaande instructiedagen zullen de 3 onderdelen van het (toelatings-)examen worden doorgenomen (praktijk, theorie in de molen en theorie aan de tafel). Voor ieder onderdeel zal één van de deelnemers als 'lijdend voorwerp' fungeren (zonder aanzien des persoons!).

Tot zover de uitnodiging van G. Sturkenboom.

Wat gebeurt er nu op zo'n dag? Allereerst als iedereen aanwezig is en men gelaafd met koffie is, vertelt de heer Vellekoop wat men deze dag kan verwachten. Er wordt n 'normaal' examen afgenomen, met dien verstande dat het niet één kandidaat, maar meerdere kandidaten kunnen zijn. Deze kandidaten kunnen niet zakken, want ze zijn al geslaagd. Zij hoeven ook niet echt de vragen te beantwoorden (mag wel natuurlijk) en alle aanwezigen, dus ook de tot kandidaat gebombardeerde, mogen interrumpen. Als men wil weten waarom aan een bepaald punt zoveel waarde wordt gehecht of waarom een bepaalde vraag gesteld wordt, mogen hun vraag meteen stellen en hoeven daarmee niet te wachten tot het eind van het 'examen'.

Tijdens de lunch gaan (zoals de praktijk het uitgewezen heeft) deze discussies meestal verder en wordt er gesproken over het geruststellen van de kandidaten tijdens zo'n examen en de ervaringen van elkaar t.o.v. kandidaten.

Zo blijkt geregeld, dat men tijdens een toelatingsexamen een zeer goede indruk heeft gekregen van een kandidaat die dan later bij het Hollandsche Molen-examen zakt. Omdat ik tijdens een examen altijd alle vragen en antwoorden noteer, ontdek ik geregeld dat sommige kandidaten zeer inventief zijn in het omzeilen van de vragen en geen antwoord geven op de hen gestelde vraag, of

ze zodanig beantwoorden dat men alle kanten er mee op kan. Meestal is dat ook de reden dat de examinatoren van DHM dezelfde vraag, maar dan iets anders geformuleerd, nogmaals stellen.

Aan het eind van zo'n dag wordt gepeild hoe de aanwezigen zo'n dag ervaren hebben en wat misschien voor verbetering vatbaar is. De algemene mening is, dat men het een zeer zinvolle dag heeft gevonden en dat veel twijfels inzake examens afnemen weggenomen zijn. Ook het ontmoeten van collega's wordt als positief ervaren.

Het organiseren van zo'n dag wordt door het Gilde verzorgd. Er zit heel wat organisatietijd in en het is jammer dat één Afdeling meende in het geheel niet mee te moeten doen en dat vooral de laatste instructiedag er zoveel afzeggingen waren bij al zo weinig aanmeldingen. Vooral daar het niet zeker is of dit soort dagen binnen afzienbare tijd weer georganiseerd zullen worden.

E.N. Pouw-Schipper
secr. Examencommissie DHM

BESTUURSBEZOEK AAN FRIESLAND

In het weekend van 28 maart bezocht het volledige bestuur de provincie Friesland om de contacten met de Friese leden van het Gilde van Vrijwillige Molenaars aan te halen. Hierbij een kort verslag, waarbij tevens wordt ingegaan op de organisatie van het Gilde in Friesland.

Om met dit laatste te beginnen; nadat jarenlang Waling Hofkamp als contactpersoon de Friese belangen ter harte had genomen, is in 1989 een afdelingsbestuur benoemd. Dit bestaat sindsdien uit voorzitter Cor de Vos, secretaris Thijs de Vries en penningmeester Dirk Kamminga. Waling nam geen zitting meer in dit afdelingsbestuur. Hij was inmiddels als kernlid in de examencommissie van De Hollandsche Molen aangesteld en daarnaast druk doende met het, op vrijwillige basis, restaureren van molens in de gemeente Menaldumadeel.

De opleiding is sindsdien verder gestructureerd en is nu georganiseerd rond 4 instructiemolens; 2 korenmolens en 2 poldermolens. De 2 korenmolens zijn de 'Welgelegen' in Heerenveen met Piet Hofkamp als instructeur en de, volledig gerestoreerde en in bedrijf zijnde, 'Zwaluw' in Birdaard. Op deze laatste molen is Jan Tollenaar de instructeur. De poldermolens zijn de Marsumermolen (Jan Pieter de Jong) en Tochmaland bij Kollum (Alex Zwart).

zeilmakerij Fa. van Neerven & Zn.

opgericht

1925

van Neerven's MOLENZEILEN

'N BEGRIP VOOR DE MOLENAAR
IN
NEDERLAND, BELGIË
EN DUITSLAND

IN
KATOEN, W.K. 77 EN VLASDOEK

DR. VAN ERPSTRAAT 1
5341 AK OSS

TELEFOON 04120-24028

Op vrijdagavond 27 maart werd het bestuur door de leden van het afdelingsbestuur en de instructeurs ontvangen op een informele bijeenkomst. Alleen Jan Tollenaar was afwezig, hij moest die avond malen. De bijeenkomst werd gehouden in de molen 'de Korenaar' te Sexbierum, een ideale gelegenheid voor dit doel.

Diverse onderwerpen zijn die avond aan de orde geweest; publiciteit rond de Nationale Molendag, uitbreiding van het aantal instructeurs, ledenwerving (op dit moment zijn er zo'n 75 Friese Gildeleden), organisatie van theorie-avonden e.d. Bij al deze onderwerpen was een zekere terughoudendheid, omdat men niet wil concurreren met het Gylde Fryske Mounders, een vereniging die ook vrijwillige molenaars opleidt (echter alleen voor een Fries getuigschrift). Al geruime tijd vindt overleg plaats tussen dit Gylde en het bestuur van het Gilde over mogelijke samenwerking. Daarbij is de wijze van examineren het belangrijkste verschilpunt. Hoewel in dit overleg tot nu toe weinig voortgang wordt geboekt, blijkt er tussen de molenaars onderling over het algemeen goed contact en een goede samenwerking te bestaan (zo is gezamenlijk een weercursus georganiseerd door het Gilde, waarop van beide kanten enthousiast wordt gereageerd). Het Gildebestuur herkent bij haar Friese leden een groot enthousiasme. Er wordt duidelijk in een behoefte voorzien (naast de Friese opleiding van het Gylde Fryske Mounders ook een landelijk erkende opleiding). Zij heeft de afdeling geadviseerd door te gaan op de ingeslagen weg en instructie-avonden e.d. zelf te organiseren en ook zelf de publiciteit te zoeken. Daar waar mogelijk zal wel afgestemd en samengewerkt worden met het Friese Gylde.

De avond werd besloten met een korte diavertoning door Waling Hofkamp over de herbouw van enkele molens in de gemeente Menaldumadeel.

Op zaterdag 28 maart volgde een rondrit langs de instructiemolens. In de Marssummolen werd door de 'vrijwillige molenmakers'(!) de vijzel geplaatst als onderdeel van een opknapbeurt van deze molen. In Birdaard werd op de Zwaluw (uiteraard) gemalen, want nu tijdelijk ook een gedeelte van de omzet van de afgebrande molen van Stiens is overgenomen, wordt iedere mogelijkheid benut voor het malen op de wind.

De Tochmaland in Kollum was duidelijk zichtbaar in zijn element: met 2 halve zeilen en 2 hoge lijnen loodsten Alex Zwart en Piet Korsse de molen door verschillende buien, die tijdens ons bezoek veelvuldig voorkwamen (zelfs sneeuwbuien!).

Tot slot werd de molen 'Welgelegen' in Heerenveen bezocht die ook op basis van veel vrijwilligerswerk (hoe kan het ook anders met een Hofkamp als molenaar) tot een prachtige, volledig uitgeruste molen is omgetoverd.

Na ook het avondmaal in Friesland te hebben genoten, waarbij nog enkele bestuurszaken werden doorgesproken, werd het bezoek aan Friesland

Marssum

afgesloten. Het bestuur heeft ervaren dat er een enthousiaste afdeling in Friesland is, die al veel heeft bereikt, maar die ook nog veel plannen heeft. Door een bezoek als dit krijg je ook als bestuur weer een extra dosis enthousiasme mee.

AFDELING FRIESLAND

Bestuursmededelingen

Op 12 mei j.l. werd in Bergum een gezamenlijke vergadering van instructeurs en afd. bestuur gehouden. Onder andere werd besloten om op **donderdag 8 oktober in het Roodhert te Bergum** een vergadering van de afdeling Friesland te houden (aanvang 20.15 uur). Op deze avond zal gesproken worden over de opleiding in Friesland en andere belangrijke zaken.

Voorts zal ook de samenstelling c.q. uitbreiding van het afdelingsbestuur ter sprake komen. Een algemene discussie over alle van belang zijnde punten zullen wij zo veel mogelijk bevorderen. Wij zullen trachten om het gedeelte van de avond na de pauze zo aantrekkelijk mogelijk in te vullen. Wij rekenen op een grote opkomst.

In de vergadering van 12 mei werd tevens besloten om de opleiding in Friesland wat meer te

stroomlijnen door o.a. een betere opvang en voorlichting van nieuwe leden in opleiding, een wat andere opzet en uitbreiding van de theorie-avonden en uitbreiding van het aantal gastgevendende molenaars. Wat dat laatste punt betreft roepen wij de molenaars in Friesland, die bereid zijn om eens een dag een molenaar in opleiding te ontvangen, op om zich even op te geven bij een van de afd. bestuursleden, opdat wij een dergelijke lijst kunnen opstellen.

Ook werd besloten om te proberen meer excursies te organiseren, eventueel in overleg c.q. samenwerking met de afdelingen Groningen en Drente.

Uiteraard staat ook een goede samenwerking en overleg met het Gyld, wat deze punten betreft, hoog op het verlanglijstje van het afd. bestuur.

De excursie naar Noord-Holland was volgens de deelnemers vorig jaar een groot succes (binnenkruier/vijzel; binnenkruier/schepdrad; wipmolen).

Deze mogelijkheid blijft, gezien de goede contacten met de betreffende molenaars, zonder meer mogelijk. Daarnaast denken wij aan een excursie naar bijv. Roderwolde (oliemolen), de Zaanse Schans (paltrok, oliemolen, enz.), molens in Noord-Groningen, Boertange (standerd) en Drente.

Gaarne zal het afd. bestuur reacties ontvangen op deze voorstellen.

De volgende bespreking van instructeurs en afd. bestuur zal op **17 sept.** a.s. plaatsvinden, dus gaarne reactie vóór die datum.

Namens afd. bestuur, Dirk Kamminga

Weercursus

In het voorjaar van 1991 werd door onze afdeling een cursus over 'het weer' georganiseerd, welke op drie avonden werd gehouden. Gezien de positieve reacties hierop, besloten we om te proberen dit voorjaar wederom een dergelijke cursus voor molenaars in opleiding en molenaars te houden. De heer Piet Paulusma, weerkundige van radio Friesland, was ook nu weer bereid om deze cursus te geven. In overleg met hem werd overeengekomen om nu een zevental avonden aan dit moeilijke onderwerp te besteden. In eendrachtige samenwerking met het Gyld en de afdelingen Groningen en Drente (respectievelijk Gerard, mevr. Bezema en Jannes), bedankt voor de medewerking) konden in totaal 32 gegadigden worden ingeschreven, te weten 14 molenaars van de afd. Groningen, 3 van de afd. Drente, 10 van het Gyld en 5 van de afd. Friesland, en dat waren in totaal heel wat meer dan waarop wij hadden gerekend - een verheugde uitkomst derhalve. Gelukkig was de bovenzaal van 'het Roodhert' in Bergum, waar de cursus werd gegeven, groot genoeg om dit gezelschap te bergen.

Ik dacht wel namens alle deelnemers te spreken

als ik constateer dat het gezellige - hoe kan het ook anders met molenaars onder elkaar - en leerzame avonden waren. Voor een groot deel was dit uiteraard ook te danken aan de humoristische en boeiende wijze waarop Piet 'het bracht'. Vooral de laatste drie of vier avonden, tijdens welke de wol-kentaal en de weerkaarten werden behandeld, genoten grote belangstelling van de deelnemers.

De laatste avond werd besloten met nog even nazitten door het hele gezelschap in een uitstekende sfeer op het terras van het Roodhert. Ook nu bleek weer overduidelijk dat molenaars mensen zijn die wars zijn van zeuren of moeilijk doen en door hun gemakkelijke instelling en gezamenlijke hobby een goed contact met elkaar kunnen hebben - en dat is ook belangrijk in het leven, nietwaar.

Onder het motto 'houwen zo', hopen we in de toekomst nog meerdere dingen met elkaar te kunnen organiseren.

En tot besluit: Piet bedankt, we hopen dat we zo nodig weer een beroep op je kunnen doen.

Dirk Kamminga

ZO MAAR EEN BE- RICHTJE IN DE KRANT

Een dezer dagen viel ons oog op het onderstaande bericht uit de omgeving van Leiden. Wij hopen niet dat de diverse artikelen over bomen rond molens aanleiding zijn geweest voor de één of andere vrijwillige molenaar om dergelijke praktijken tot de zijne te maken. Al moeten we eerlijk zijn en beken-nen dat onze mimische spieren een lichte glimlach rond onze mond toverden bij het lezen van dit bericht.

Politie van Leiden jaagt op boomzager

Van onze correspondent

LEIDEN, woensdag

De politie van Leiden is op zoek naar een man of vrouw die regelmatig 's nachts bomen omzaagt in de Leidse Hout.

Van 22 tot en met 27 juli zijn in de Leidse Hout al tien bomen omver gehaald.

De politie tast over de identiteit en het motief van de boomzager vooralsnog in het duister.

NOGMAALS DE KOREN- MOLEN DE HOOP TE STIENS

Na de rampzalige oudejaarsnacht heeft men niet deemoedig het hoofd in de schoot gelegd, maar de zaken met voortvarendheid aangepakt.

De herbouwplannen zijn al in een vergevorderd stadium en achter de schermen wordt al daadwerkelijk gewerkt aan het weer herrijzen van de verbrande molen.

Zoals was te verwachten is eigenlijk het enige probleem dat alleen de zon voor niets opgaat en wind de molenaar om niets komt aanwaaien. Een goed verstaander heeft reeds de beurs in de hand en is bereid om een duit (of meerdere) in het zakje te doen.

Het actiecomité heeft de beschikking gekregen over een prachtige pentekening vervaardigd door de heer J. Veltman en biedt hiervan reproducties aan voor de lage prijs van f 12,50 incl. verzendkosten.

Indien u de herbouw wilt steunen en in het bezit wilt komen van zo'n reproductie, dan kan dat door

MOGEN WIJ HET EVEN MET U HEBBEN OVER HET GEZICHT VAN UW BEDRIJF?

Wilhelmina levert bedrijfskleding in vele uitvoeringen, modellen en materialen. Maar ook effektmatten, poetsdoeken, kleefzwabbers en handdoek- en zeepautomaten. Afname van deze producten en nog vele andere in combinatie met Wilhelmina's unieke huurservice geeft u de zekerheid van altijd schoon en compleet materiaal. Want zeg nu zelf, een onverzorgd bedrijf dat is toch zeker geen gezicht.

Wilhelmina werkt aan schoner werken.

Wilhelmina Textielreiniging bv
Kanaalijk Zuid-West 9
5706 LD HELMOND
Tel. 04920-35820

Wilhelmina

werkt aan schoner werken

het overmaken van genoemd bedrag op rek.nr. 29 66 05 050, t.n.v. actie 'Help de molen de Hoop'.

Namens het actiecomité
'Help molen de Hoop'
A. Veenstra
Elzebeemhof 17
9051 SG Stiens
Tel. 05109-1132

VOORDELIG ONDER- HOUD, JAWEL...!

In de Gildebrief van maart 1992 konden we lezen dat de vereniging De Hollandsche Molen afspraken heeft gemaakt met de firma van Wijhe over voordelig inkopen van de verf Wijzonol. De afspraken houden het volgende in:

- voor het molenonderhoud verleent de firma van Wijhe bij aanschaf van de verf Wijzonol een aanzienlijke korting,
- deze korting wordt uitsluitend gegeven indien de verf bestemd is voor het onderhoud van molens,
- de verf kan uitsluitend worden gekocht bij de daarvoor bestemde dealers. Een lijst met adressen van deze dealers werd in de Gildebrief gepubliceerd.

Een prima regeling waar veel molenstichtingen en verenigingen profijt van kunnen hebben. We hebben tenslotte maar een beperkt jaarlijks onderhoudsbudget en we proberen zoveel mogelijk voor onze molens te doen met de bescheiden middelen die ons ter beschikking staan.

Nu de praktijk enkele maanden later.

Het is meerdere malen voorgekomen dat 'een molenaar' naar een gewone verfwinkel loopt en daar uitvoerig gaat beweren dat hij nog meer korting krijgt dan de winkelier zelf. Hij verwacht deze korting dan ook van deze winkelier. Wat had u dan gehad willen hebben, zo zal de man gevraagd hebben. Graag een blikje van 250 cc en met de kleur paars (zal ik als voorbeeld maar zeggen). Er werd in ieder geval een kleur gevraagd die voor molens nogal ongebruikelijk leek. Een 'andere molenaar' vertelde er ijskoud bij dat hij de verf voor privdoeleinden nodig had.

Deze en andere verhalen kwamen mij kort na het verschijnen van de Gildebrief ter ore. Gevolg: bonje in de tent.

Je vraagt je dan wel af waar deze mensen mee bezig zijn. Een goede regeling kan toch niet door enkele dwarsliggers die zich van de gemaakte afspraken niets aantrekken, teniet gedaan worden!

Zon op 5 u. 51 Zon onder 21 u. 28
Maan onder 5 u. 55; op 22 u. 51 € 24 mei
Kans op: mist: 14 %; onweer: 9 %; vorst: 0 %

Het gebeurde in de jaren '20. George, kleermaker van beroep, was het beu in Belgenland. Hij verkocht zijn hele hebben en houden en trok naar Amerika, waar hij een zaak begon in herenhemden. Zijn handelsmerk, een molen, was op de achterste slip van de hemden bevestigd. Enkele jaren later kwam zich juist vóór zijn bloeiende winkel een andere handelaar vestigen. Die verkocht eveneens manshemden en tot grote ergernis van George stond er ook een molen op. Maar daar zou hij eens een stokje voor steken. Hij besloot zijn concurrent voor de rechtbank te slepen, hem ervan beschuldigend dat hij zijn handelsmerk gestolen had.

— Dat heb ik niet, zei de ander. In uw geval gaat het om een windmolen, want hij staat op de achterste slip van de hemden. Die van mij staat op de voorste slip; dat is dus een watermolen.

Laten we ons daarom aan de afspraken houden. Ga naar de dealer die in de lijst staat vermeld en die het dichtst in de buurt is. Maak kennis met de chef aldaar, vertel waar je voor komt en blijf de verf steeds bij hetzelfde adres halen, zodat men op den duur precies weet wie je bent. Naam en adres van de betreffende stichting of molen worden dan in het systeem ingevoerd en de korting is gegarandeerd. En haal dan natuurlijke flinke hoeveelheden tegelijk. Het minimum is toch wel een blik van één liter, maar als het om molengroen gaat (bv. de kleur 9305) dan nemen we minimaal 2,5 liter mee. Na bovengenoemde incidenten werd afgesproken dat minder dan één liter niet mogelijk is.

Als we ons aan het bovengenoemde houden dan kunnen we blijvend van het aanbod van de firma van Wijhe gebruik blijven maken.

Veel succes bij het schilderwerk.

GdV

EEN GEDICHTJE

Er was eens een eigenwijze molenaar
hem interesseerde veiligheidsmaatregelen geen zier,
Maar op een kwade dag liep hij over de werf en
miste hij drie wieken en bijna vier.

BERGMOLEN OF BELTMOLEN?

Van een vrijwillig molenaar in opleiding wordt nogal wat zelfwerkzaamheid geëist. Na zich als lid van het Gilde te hebben aangemeld, begint de opleiding. Dat betekent dat hij lesmateriaal gaat kopen of lenen. Hij zoekt een draai- of beter, een maalvaardige molen in zijn buurt, bezoekt instructie-avonden en gaat kijken bij andere molens. Zo leert hij al doende en soms met veel vallen en opstaan de theorie en vooral de praktijk van het werken met een molen. Wanneer hij daarbij ook nog allerlei molenaars het hemd van het lijf vraagt, worden voor hem vele molenfacetten van alle kanten belicht. De leerling hoort hetzelfde verhaal op verschillende manieren (waarbij de details wel eens danig kunnen verschillen!) Na een aantal maanden begint hij als 'gevoerd cursist' te onthouden wat echt belangrijk is.

Tenminste, zo is het mij vergaan. Na een klein jaar hadden instructeurs en molenaars mij praktisch en theoretisch het een en ander bijgebracht. Ik begon erin te komen.

Op een dag was ik bij een molenaar te gast en we spraken o.a. over beltmolens. Ik meldde tijdens dat gesprek dat belt- en bergmolens hetzelfde waren. Dat stond in het boek 'Molens' van Stockhuyzen. Mijn gastheer, een ervaren vrijwillig molenaar, zei dat dat de fout was en vertelde mij dat een belt-molen, in plaats van een stelling, een aarden wal rond zijn voet heeft, met daarin een of twee invaarten om beneden de molen in te kunnen. En dat daarentegen een bergmolen geen aarden wal rond zijn lijf had, maar boven op een verhoging stond.

Een bergmolen was dus eigenlijk een grondzeiler, maar dan op een heuvel. (de 'berg')

Nou, dat was me toen duidelijk. Het leek me zo vanzelfsprekend dat ik niet bang was deze twee molentypen met elkaar te verwarren.

Tijdens mijn examen, nu alweer een jaar of zes terug, werd er uiteraard met geen woord over de belt- of bergmolen gerept. De vragen lagen veel meer in de lijn van de praktijk en op belangrijke onderdelen van de examenmolen. Gelukkig slaagde ik in één keer en sindsdien bemaal ik een prachtige wipmolen in het midden des lands. Daarbij heb ik wel ervaren dat een pas geslaagde vrijwillige molenaar nog lang niet volleerd is!

Terug naar de belt-molen. Een paar weken geleden kwam ik 'Molens' van Stockhuyzen weer tegen en kwam de stellige overtuiging en logische verklaring van mijn zegsman me weer voor de geest. Een belt-molen is iets anders dan een bergmolen, maar in Stockhuyzen en ook in andere molenboeken lees ik steeds weer het tegenovergestelde, een bergmolen is een belt-molen. Waar zou 'mijn zegsman' het vandaan hebben? Waar heeft hij het gelezen? Of is het zo vanzelfsprekend dat het niet

opgeschreven hoeft te worden? Ik vond toen wel dat hij gelijk had. Maar houdt de literatuur zich eraan?

Laten we de molenboeken er eens op naslaan. We gaan het hele land door. Om de zaak helder te houden spreken we daarbij tijdelijk af dat een molen met een aarden wal en een invaart een belt-molen is en een grondzeiler op een verhoging, al of niet kunstmatig, een bergmolen.

DRENTE

Het Drents molenboek vermeldt over de belt-molen op pag. 131: 'Molentype waarbij rondom de gemetselde romp een berg of belt is opgeworpen'. De inventaris typeert de beltmolens als 'beltmolen'. Maar de bergmolen in Rolde wordt aangegeven als 'grondzeiler op terp'. (pag. 136)

OVERIJSSSEL

'Molens in Overijssel', uitgave 1971/1972, pag. 141: 'De berg- of belt-molen is niet op een berg

Bergmolen-beltmolen. Foto v. Krimpen

gebouwd, maar wordt door een opgeworpen wal van aarde en zand omringd'. Berg- of beltmolen dus. De inventarisatie typeert de beltmolen als: 'Bovenkruier op belt'. Maar dezelfde typering 'Bovenkruier op belt' staat ook bij de molens te Denekamp en Fleringen en dat zijn, volgens ons jargon, bergmolens.

Overijssel maakt dus geen verschil tussen berg- en beltmolens, en grondzeilers op een verhoging. De typering 'bovenkruier op belt' is in tegenspraak met de definitie op pag. 141.

GELDERLAND

'Gelders molenboek', 1968, pag 190: 'De aarden wal rond de molen heet belt, berg of pol' en 'berg- of beltmolens'. De bergmolens te Lienden (De Zwaan), Wapenveld, Heumen en Silvolde worden echter getypeerd als 'grondzeiler op natuurlijke hoogte' en de bergmolens te Braamt en Waardenburg staan vermeld als 'grondzeiler op een verhoging'. Dus; de beltmolens worden in Gelderland 'berg- of beltmolens' genoemd. De bergmolens heten hier 'grondzeiler' (op een verhoging).

NOORD-HOLLAND

'Molens in Noord-Holland', 1981, pag 15: 'Berg- of beltmolens'. De beltmolen in Egmond aan de Hoef, de enige in Noord-Holland, wordt getypeerd als: 'bergmolen (...) op een stenen onderbouw, waaromheen een aarden wal, de berg, is aangebracht'. Hier wordt de beltmolen dus 'bergmolen' genoemd. Kunt u het nog volgen?

ZEELAND

'De molens van Zeeland', 2e druk, 1972, pag. 16: 'De belt- of bergmolen, de molen die op een berg ligt of waar om de molen bij wijze van 'balie' een berg is aangebracht'. Alle zes beltmolens, maar ook de bergmolen te Nieuwvliet worden getypeerd als 'beltmolen'.

Absoluut geen onderscheid tussen berg- en beltmolens en grondzeilers op een verhoging.

NOORD-BRABANT

'De Brabantse molens', 1973. Hierin komt het woord 'beltmolen' niet voor! De Heense molen te Nieuw-Vossemeer, een bergmolen (hij staat op een verhoging van ± 1 m) wordt vermeld als 'grondzeiler'. Alle beltmolens worden getypeerd als 'bergmolens'.

LIMBURG

1992, 'Berg- of beltmolen' en 'De bergmolen was een echte dorpsmolen' (pag. 14) 'de molenberg heeft een hoogte van 3,5 tot 4 m. De ruimte onderin de molen...' (pag. 13) Alle beltmolens in deze provincie worden getypeerd als 'bergmolens'.

In de niet genoemde provincies staan geen belt- of bergmolens.

Tot zover de provinciale molenboeken. Bijna overall wordt 'ons' type beltmolen 'berg- of beltmolen' genoemd en wordt de bergmolen, zoals wij hem dan typeren, nooit zo genoemd, maar als 'grondzeiler'. In Brabant en Limburg heet de beltmolen 'bergmolen'. De verwarring is groot (om het zachtjes te zeggen).

Sipman in 'Molenbouw' heeft die verwarring ook gemerkt; pag 149: 'Beltmolens en grondzeilers in het talud van een dijk werden, door hun ongeveer gelijke uiterlijk, wel eens met elkaar verward. (...) Het eerstgenoemde type molens behoorde echter tot dat van de molens op hoge voet, het laatstgenoemde was nog een type grondzeiler'. Op pag 70 schrijft hij: 'De gemetselde belt- of bergmolens hielden zich...' en even verder 'Bergmolen is een Noord-Brabantse benaming'.

Het boek 'Molens' van Stockhuyzen, 5e druk 1981, komt er ook achter dat er woorden verhaspeld worden, pag 20: 'Enigszins ten onrechte worden grondzeilers, die op een verhoging in het landschap gebouwd zijn, ook wel betiteld als berg- of beltmolen'.

Tenslotte het Rode boek (Moleninventarisatie van Zwijnenberg): Dat typeert alle beltmolens als 'beltmolen' en alle bergmolens als 'grondzeilers', waarbij in de laatste druk soms de hoogte van de berg er bij staat.

Bergmolen-beltmolen. Foto v. Krimpen

Nou, als u dit verhaal tot nu toe heeft kunnen doorworstelen, weet u er misschien ook geen raad meer mee. Toch willen we graag horen wat u ervan vindt.

Daarom het voornaamste nog eens op een rijtje.

- Wat hebt u tijdens de opleiding geleerd: Bergmolen is gelijk aan beltmolen, of is u verteld wat mij ook verteld is n.l.:

'een beltmolen heeft een aarden wal i.p.v. een stelling'

'een bergmolen is een grondzeiler op een verhoging'

- de molenboeken spreken in het algemeen over 'berg- of beltmolen en grondzeiler op een verhoging'.

- In Noord-Brabant en Limburg heten de beltmolens 'bergmolens'. Een benaming die overigens voldoet aan de algemene typering uit de molenboeken: berg- of beltmolens.

- Nog nergens heb ik gelezen dat een grondzeiler op 'n verhoging 'bergmolen' werd genoemd. Maar wie ben ik?

Kennelijk wil de traditie dat de beltmolens in het zuiden van het land 'bergmolens' worden genoemd. (Een *berg* rond de molen, of misschien zelfs in de zin van *bergruimte* onder in de molen.) Namen die in een bepaalde streek gebruikelijk zijn, willen we gehandhaafd zien, dus dan zouden we in ieder geval daar de grondzeilers op een verhoging geen 'bergmolens' mogen noemen. En om verwarring te voorkomen, in de rest van het land ook niet...

Hoe dan ook, u hebt er vast wel een mening over. Welnu, aarzelt niet, schrijf 't op en stuur het naar de redactie, of rechtstreeks naar ondergetekende. Mijn adres staat voorin, bij de colofon.

Peter de Moes

WAT WAS DAT VOOR 'N MOLENZAAK

Veel reacties op de molenzaak van de voorgaande Gildebrief zijn er niet binnengekomen en dat verwondert ons niet zozeer. Wat ons wel bevremdde is, dat er geen enkele reactie is binnengekomen uit de Zaanstreek, want daar moeten ze toch weten wat de molenzaak voorstelde. Deze molenzaak is zelfs nog aanwezig in b.v. oliemolen De Bonte Hen, het bevindt zich in deze molen op de kapzolder.

Als we goed zijn ingelicht was het zelfs een vereiste om een dergelijk attribuut in de molen te hebben i.v.m. de brandverzekering. Dit laatste doet waarschijnlijk al bij diverse mensen een lichtje opgaan, het is nl. een bluswaterkuip.

Deze houten kuip, ongeveer 1 m in diameter en zeker 0,50 m diep, staat op een speciaal daartoe onder tegen de bintbalken van de kapzolder aangebracht vlondertje. Dit is noodzakelijk daar een dergelijke grote kuip niet zondermeer op de kapzolder geplaatst kan worden, dit i.v.m. de benodigde vrije ruimte tijdens het kruien van de kap, voor ezel en hangereel van de vangbalk. De voorschriften gaven aan dat deze kuip altijd gevuld met water diende te zijn om een beginnende brand, na b.v. een noodstop en straf vangen, te kunnen blussen.

Wat is dit voor'n molenzaak.

DE KRUI- EN BEZETKETING

Onlangs werd ons, naar aanleiding van een broodnodige vervanging, gevraagd hoe zwaar nu eigenlijk een krui- of bezetketting moet zijn.

Veelal wordt dit bepaald op het gevoel, ervaring of aan de hand van de ketting die bij een collega molenaar in gebruik is.

Maar is de ketting dan niet te zwaar of te licht? Als men wil bepalen hoe zwaar e.e.a. nu werkelijk moet zijn, dan hebben we een aantal gegevens nodig.

- Wat zijn de afmetingen van het kruiwiel of -rad en de diameter van de munnik.
- Het gewicht van de molenaar!

Wat a. betreft dat is een zaak van meten.

De laatstgenoemde gegevens, het gewicht van de molenaar, zijn belangrijk daar hiermede precies bepaald kan worden hoeveel kracht er nodig is om de kap van zijn plaats te krijgen.

Uit deze gegevens zullen we e.e.a. duidelijk maken, aan de hand van een voorbeeld. Bij het bepalen van de benodigde kracht gaan we uit van het gemiddelde gewicht van een molenaar van ± 75 kgf.

- diameter kruiwad 2.80 m
- diameter munnik 0.15 m
- gewicht molenaar 75 kg

De formule wordt dan de volgende:

$$1/2 a : 1/2 b \times c = \text{trekkracht}$$

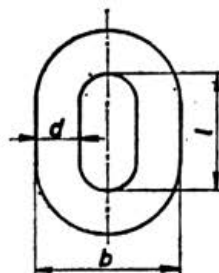
of $1.40 : 0.075 \times 75 = 1400 \text{ kgf. (13.7 kN)}$
 (1 kgf. = 9.8 N = Newton)

De verkregen uitkomst van 1400 kg (13.7 kN) zijnde de trekkracht die uitgeoefend wordt op de kruietking wanneer de molenaar met zijn volle gewicht aan de spaken van het kruiwiel gaat hangen. Zowel de krui- als de bezetketting moeten, met de nodige reserve, deze kracht kunnen weerstaan.

In het onderstaande lijstje kan men snel vinden welke schalmdikte de kettingen in het gebruikte voorbeeld zouden moeten hebben.

Wat we uit dit alles tevens kunnen leren is, hoe sterk het spaakkettinkje moet zijn. Velen onderschatten nl. de functie en daarbij de belasting op dit zo nuttige onderdeel van het kruiwerk. Dit kettinkje moet nl. royaal dezelfde kracht op kunnen vangen die de molenaar op het kruiwad uitoefent. Het spaakkettinkje zou om zijn taak te kunnen vervullen in het gegeven voorbeeld, minstens 100 kgf. ($\pm 1 \text{ kN}$) moeten kunnen opvangen.

Het bovenstaande heeft alleen betrekking op een molen met één of andere vorm van een kruiwiel. Voor molens met een kruiwier gelden weer geheel andere factoren.

Afmetingen			Toelaatbare werkbelasting		
d	$l^{(1)}$	b	Massa	Handelskwaliteit	
mm	mm	mm	kg/m	kN	kgf.
5	$18,5 \pm 0,5$	17	0,50	2,5	250
6	$18,5 \pm 0,5$	20	0,75	3,5	355
7	$22 \pm 0,5$	23	1,00	4,5	460
8	$24 \pm 0,6$	26	1,35	6,3	650
10	$28 \pm 0,6$	34	2,25	10	1050
13	$36 \pm 1,0$	44	3,80	16	1650
16	$45 \pm 1,0$	54	5,80	25	2550
18	$50 \pm 1,0$	60	7,30	31,5	3280
20	$56 \pm 1,5$	67	9,00	40	4100
23	$64 \pm 1,5$	77	12,0	50	5100

HET WEER ZOALS HET WAS

door Jan Kurver

Sinds enige tijd staat er bij mijn molen een anemometer. Eenvoudig gezegd, een windmeter.

Zo'n betrekkelijk eenvoudig apparaat met die draaiende cupjes en een soort van klokje met een wijzer die in de molen de windsnelheid laat aflezen.

Nou, zoiets is echt een aanwinst. Al gedurende lange jaren bezat ik een windmeter die geplaatst is op mijn huis in de stad en die tevens de windrichting aangeeft en die met een wijzer de maximum windvlaag onthoudt. De wijk waarin ik woon is nu ongeveer 25 jaar oud en de bomen ook. Ofschoon de meter op ruim elf meter hoogte geplaatst is, komt hij daar al lang niet meer bovenuit. Nee, een windmeter bij de molen, waar de wind over een flink gedeelte van de horizon nog nauwelijks gestoord nadert, leek me wel wat.

Nu is de officiële meethoogte voor wind 10 meter. Ook moet de verdere omgeving aan verschillende eisen voldoen. Om deze ideale situatie zo veel mogelijk te benaderen moest er dus een zo lang mogelijke mast worden georganiseerd.

Zoals het dan gaat: op visite bij een oud-molenmaker bleek daar in de tuin een mast te staan van bijna 7 meter lengte, die had gediend voor een clandestiene zender van zijn zoon. Deze was inmiddels het huis uit, getrouwd en vader geworden. Dan gaat zoiets meestal over...

Deze paal was natuurlijk bij uitstek geschikt. We werden het snel eens, maar, zoiets is maar lastig te vervoeren. Tot geruststelling van velen lukte dat probleemloos op de aanhanger. Ook het plaatsen leverde geen onoverkoombare moeilijkheden op. Zoals te verwachten was moest de bijgeleverde kabel worden verlengd en gecontroleerd worden op signaalverlies. Daartoe werd enkele malen snel van kabel gewisseld, terwijl de windmeter werkte. Er was geen zichtbaar verschil.

Op een goed moment werkte alles en dan wordt het leuk. Met een zeer eenvoudig handmetertje, maar al eerder ook met een zeer duur exemplaar, werd staande op de grond, vroeger de windsnelheid gemeten. De uitslagen daarvan waren meestal zo bedroevend laag, dat je er een complex van overhield. Ik leerde er uit dat windsnelheden door zo ongeveer elke molenaar - mezelf inclusief - veel te hoog worden ingeschat. Met deze meter op 6,5 m hoogte werd dit feit nogmaals volkomen bevestigd. Ik schatte nog steeds te hoog.

Het juist inschatten van windsnelheden bovenland blijft moeilijk. Aanduidingen als bladeren die ritzen, bladeren en takken die bewegen (Beaufort 2), vlaggen die wapperen (B.3), opwarrelend papier (B.4), bebladerde takken die zwaaien (B.5), zijn erg moeilijk objectief te interpreteren.

Eén wetenschappelijk onderzoek meetgegeven

met betrekking tot molens stond mij in het geheugen gegrift. Het betrof de 'Broekmolen' te Streefkerk. Er was 7 m/sec. nodig om de zeer zwaarlopende molen met oud-hollands tuig optimaal te laten werken. Daarbij neem ik maar aan dat de molen dan 80 à 90 enden moest lopen. Nu is 7 m/sec. gelijk aan 4 Beaufort. Dat is meer dan men zou denken.

Als ik daarnaast mijn eigen schepradmolen zet met 23 meter vlucht, oud-hollands tuig, een zeer geringe tusting en een grote hoge opvoerhoogte van 1.80 tot 1.90 m, dan is dat ondanks deze opvoer een licht belaste molen.

Nu, na enkele weken werken met de meter, is er al iets meer van te zeggen.

Op 25.6.92 was er een klein windje (om het zo maar eens te noemen) uit NNO. Een richting met zeer geringe windbelemmering door enkele hoge bomen op ruim 300 m afstand. Een afstand waarbij menigeen zijn schouders op zal halen, zo van: windbelemmering? Die heeft een gaatje in z'n hoofd!

Toch, als je zo'n 20 jaar zeer veel met de molen maalt, weet je dat de molen er, zij het niet te veel, last van heeft. Hij loopt er onregelmatig door. Altijd precies uit die richting.

Een klein windje dus uit NNO, maar bruikbaar, vooral om te kijken wanneer de molen nu werkelijk gaat werken.

Dat gaat al heel snel. Bij gemiddeld 3 m/sec. gaat de wachtdeur open. Bij gemiddeld 4 m/sec. loopt hij ± 50 enden. Bij gemiddeld 6 m/sec. loopt hij ± 80 enden. Dat is nog maar net aan 4 Beaufort. De molen loopt dan zodanig dat menige molenaar al hard aan zwichten denkt. Bij mijn tochten door het land ben ik daarvan overtuigd geraakt.

Een zwaar lopende molen begint dan optimaal te werken. Ik ben ervan overtuigd dat dat juist is, of liever: was. Want de meeste echt zwaarlopende molens hebben inmiddels veelal fokken gekregen en ook is voor watermolens de waterhuishoudkundige toestand vaak verbeterd. De tusting verminderde en extreemhoge boezemstanden komen niet meer voor.

Op 13.7.92 is er meer wind. Bij een gemiddelde snelheid van 7 tot 8 m/sec., d.w.z. 'achterin' 4 Beaufort, draait de molen met twee halven ongeveer 70 enden. Daarbij moet worden opgemerkt dat er af en toe vlagen waren van 5 Beaufort. Omdat de Beaufortschaal *gemiddelden* aanduidt, behoren vlagen eigenlijk niet op deze wijze te worden aangeduid, maar alla.

Wanneer er wat langduriger 5 Beaufort stond (± 9 m/sec.) liep de molen ± 90 enden bij twee halven. Bij een 'inzakkende' wind van gem. 3 Beaufort en

nog twee halven zakte de snelheid tot 40 à 30 enden.

Wat later werd er bijgelegd en toen liep hij weer 60 à 70 enden.

Enkele dagen later is het buig weer met een wind uit ZZW. Ofschoon het niet veel scheelt, of de molen staat dan de windmeter in de weg, blijkt deze laatste toch nog behoorlijk te werken.

De resultaten zijn dan: een vlag van ongeveer 5 seconden 'achterin' 4 Beaufort, gaat nog net, d.w.z.: met vier halven loopt de molen tijdelijk ruim 90 enden.

Een korte piek (oftewel een buitje) van 5 Beaufort (10 m/sec.) met vier halven ervoor, betekent op een draf naar het vangtouw en een vang die stinkt.

Tegen de avond volgt nog een buitje met even 11 m/sec. (voorin 6 Beaufort) met twee halven, en dat betekent ook: molen stil (aanhouden).

Nu zegt zo'n lijstje nog lang niet alles. Er zijn molens die op vlagen veel of weinig reageren. Zwaar belaste watermolens die met de volle lengte van hun schoepen door het water gaan, zullen van zo'n vlag weinig merken, vooral als ze gewicht lopen. Zulke molens lopen erg vast, zoals men dat wel noemt.

Molens die met de kale as draaien - hoeveel zijn er dat niet tegenwoordig - zullen al heel snel veel te hard gaan. Ook is de gemiddelde snelheid waarmee wordt gedraaid onder de diverse molenaars zeer verschillend.

Mezelf schat ik dan omstreeks het gemiddelde, maar ik heb vaak gezien dat er zo hier en daar nog aanmerkelijk harder wordt gedraaid. Vooral op de poldermolens in het westen van het land. Op de korenmolens in het binnenland maalt men aanmerkelijk langzamer.

Uurgemiddelden van 70 enden (ongeveer 1000 omwentelingen per uur) zijn voor grote molens vrijwel onhaalbaar. Tegenover elk ogenblik dat de molen eens afzakt naar 50 enden moet een evenlang moment staan van 90 enden. De praktijk is dat zo'n snelheid slechts hoogst zelden kan worden gehaald. Daarbij mag er dan niet gewicht, gestopt of gekrooien worden, want dan zou het nog harder moeten gaan om de verloren tijd in te halen. Uurgemiddelden van 50 à 60 enden komen in de praktijk veel vaker voor en ook deze snelheden worden nog dikwijls niet gehaald. Nog verder door-gerekend is een jaargemiddelde van 40 à 45 enden voor watermolens heel niet slecht. Bij dit soort berekeningen is een teller uiteraard onontbeerlijk.

De nu geïnstalleerde meter registreert alleen windsnelheden. Een onverwachte bijkomstigheid was, dat de meter soms veel meer wind aangaf dan de snelheid van de molen zou doen vermoeden. Soms stopte de molen, d.w.z. de wachtdeur viel dicht, terwijl er nog behoorlijk wind was. Zoveel wind dat hij daarop in een eerder geval gemakkelijk liep.

De oplossing was eenvoudig, wanneer de wind iets ruimer was, liep de molen *veel* slechter. Wanneer de molen recht op de wind stond, of beter nog, iets boven de wind, dan was er aanmerkelijk minder wind nodig om de molen te laten werken. Het was een bevestiging van wat mij al jaren duidelijk was. Een molen iets te ruim op de wind staande, loopt aanmerkelijk beter. Zolang er geen sprake is van zeilslag is daar ook nauwelijks iets op tegen. Uiteraard is er wel een grens aan zo iets. Als de molen al te ver boven de wind staat loopt hij helemaal niet meer. Bovendien wordt het risico van een ruimende en toenemende wind, als gevolg van een buitje, te groot.

Op dinsdag 14 juli was er een westelijke wind. Nu staan er op het westen, min of meer tegen de molen aan, lage fruitbomen. Reden waarom er dan altijd enige zeilslag is. De molen staat dan altijd wat onder de wind en had toen veel meer wind nodig en ook meer zeil dan de windmeter zou doen verwachten. Gemiddeld 2 à 3 m/sec. meer. Dat lijkt niet zoveel, maar het verschil tussen 5 m/sec. en 7 m/sec. is al gauw twee volle zeilen.

Een conclusie mag dan zijn dat een molen als gevolg van windbelemmering een groot rendementsverlies lijdt.

Er is de laatste weken nog geen situatie geweest waarin de molen moest worden gestopt voor teveel wind. En alweer; geen molen is gelijk. Ik ben er echter wel van overtuigd dat bij windkracht 7, 90% van de molens zullen stilstaan. Let wel: stilstaan bij een *echte gemiddelde* snelheid van 7 Beaufort.

KUNSTMOLENSTENEN

**ZOWEL MET ZACHTE UITSLAG ALS MASSIEVE,
KUNNEN WIJ U NAAR KEUZE LEVEREN.**

Onze maalstenen worden vakkundig afgewerkt, vooral ook het scherpen en het goed onder de rij brengen.

Ook is in ons bedrijf gelegenheid, voor hen die daar prijs op stellen, om onze stenen te zien malen.

Ook voor nieuwe Duitse blauwe stenen kunnen wij u van dienst zijn.

Voor verdere inlichtingen graag bereid.

A. H. KEES

**KUNSTMOLENSTEENFABRIEK
EN MOLENAARSBEDRIJF**

**VALKENSWAARDSEWEG 3, 5595 CA
LEENDE
TELEFOON (04906) 1207**

Kreten als: "Hier malen we wel tot en met 10 Beaufort", behoren in het rijk der fabeltjes. Verder op volgt waarom.

Zo gauw de situatie zich voordoet: een continue geval van te veel wind, zodat moet worden gestopt, zal ik u melden bij hoeveel *echte* wind dat was.

Echte windkracht 9 - storm - komt natuurlijk wel eens voor, doch veel minder dan men zou vermoeden. Het zijn er in de periode 1940 tot 1980, volgens de officiële gegevens slechts... 10 geweest!

De officiële cijfers, en waarom zou men er om liegen, niet?

Het gaat dan weer om *echte gemiddelden*, meestal over tien minuten. Het blijkt ook dat winden van *gemiddeld* 9 Beaufort in het oosten en zuiden bijna niet voorkomen.

Op 7 april 1943, in de ochtend was er een zware zuidwesterstorm, die in de middag ruimde naar NW en tot N toe. In Den Helder kwam het tot 10 Beaufort (26 m/sec.). Voor middernacht was alles weer voorbij.

In de nacht van 9 op 10 januari 1946 was er een zware storm. Voornamelijk boven het kanaal met een richting uit Z tot ZW. In Den Helder behaalde de windkracht 10. De wind ruimde niet verder dan tot W.

In de ochtend van 1 maart 1949 stond er een westerstorm, die zonder in kracht af te nemen ruimde naar N. De wind bleef daarna nog lang, met 8 tot 9 Beaufort doorwaaien uit N.

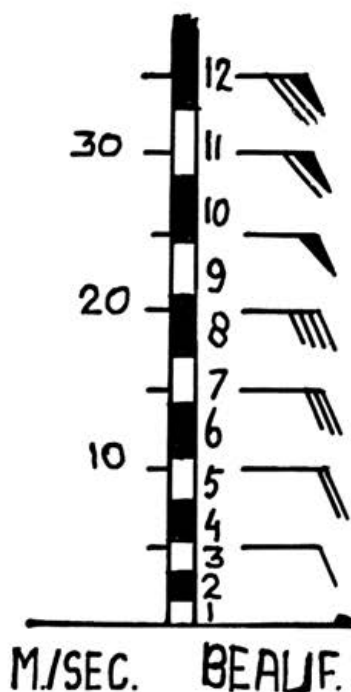
De rampzalige storm van 31 januari op 1 februari 1953 is veel beschreven. Er waren 1850 doden en 300.000 daklozen. De storm was in ZW-Nederland het sterkst. Schiphol 25 m/sec., Terschelling (slechts) 16 m/sec.

Op Goeree-Overflakkee bereikte de wind 12 Beaufort. Daarna ging het gedurende de gehele ochtend door met 11 tot 12 Beaufort. Ook Hoek van Holland mat op 31 januari 's avonds 11 Beaufort. Deze storm (meer dan 8 Beaufort) duurde relatief lang. In het westen tot ongeveer 10 uur.

Op 21 en 23 december 1954 was er sprake van een zgn. 'tweelingdepressie'. Statistisch is de kans op zo'n tweede storm twee dagen na de eerste, aanmerkelijk groter.

De eerste depressie overschreedt de stormgrens (9 Beaufort) te Den Helder om 20 uur. Het koufront passeerde iets later met ongeveer 22 m/sec., waarna de wind wat luwde. Een later passerende trog veroorzaakte echter weer 23 m/sec., waarbij de wind ruimde van W naar NW, om daarna af te nemen.

De tweede storm arriveerde te Den Helder in de ochtend van 23 december en duurde tot 's avonds 19 uur. Terwijl de wind pas op 24 december na 3 uur definitief onder de 9 Beaufort zakte. De wind was in de zuidelijke kuststreek al veel eerder beneden de stormgrens gezakt.

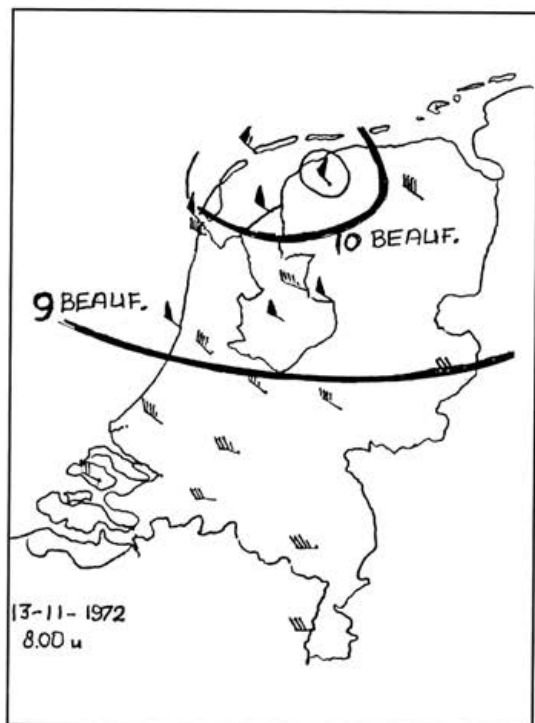

Op 20 januari 1960? was er een relatief korte storm met zeer zware windstoten boven land. In Den Helder werd zelfs een stoot van 40 m/sec. gemeten.

Op 16 februari 1962 was er een zeer zware storm, vooral boven zee, met vele overstromingen in de Duitse Bocht. Het stormde vanaf de ochtend, met een maximum in de middag, waarna de wind geleidelijk minderde.

's Nachts, en in de vroege ochtend van 13 november 1972 trok een zeer zware storm over ons land. Al vroeg in de morgen stond er in het zuidwesten 9 Beaufort. Pas 12 uur later was daar de wind weer onder de stormgrens. In dezelfde ochtend passeerde in het Waddengebied een trog. Tussen 7 en 9 uur stond daar toen een zeer zware NW-storm 27 m/sec. 11 Beaufort. Daar was dan ook de meeste schade, waarbij ook molens. Er vielen zelfs 9 doden.

Op 2 april 1973 was er een zeer zware storm boven een klein gedeelte van ons land. In Zuid-Holland en Zeeland stond bijna windkracht 10, terwijl te zelfde tijd in Leeuwarden de rook recht omhoog steeg. Wat later begon het elders ook zwaar te stormen. De overgang van zwakke wind tot zware storm duurde veelal slechts een half uur en op Terschelling slechts enkele minuten! Ook ruimde wind zeer snel van ZW naar NW tot N. In het uiterste zuidoosten en oosten kwam de wind niet

boven 8 Beaufort. Er vielen 3 doden en aan monumenten was er een schade van 2,5 miljoen.

Op 13 november 1973 trok er in de vroege ochtend een zeer zware storm in twaalf uur tijd over ons land. In het zuidwesten stormde het het eerst, waarna het zich uitbreidde naar het noorden en daar toenam tot zelfs 27 m/sec. Een gemiddelde van 11 Beaufort. Te Zeeland was de storm toen reeds lang voorbij. Er was vooral in het noorden weer veel schade, 10 miljoen, waaronder ook aan molens.

De laatste storm van voor 1980 was die op 3 januari 1976. Deze was zwaarder en langduriger dan die van '72 en '73. Op Terschelling was er een gemiddelde windsnelheid van 27 m/sec. Dat is 11 Beaufort. In De Bilt werd zelfs een windstrook

gemeten van 42 m/sec. Er waren doden en er was veel schade aan bossen. Er waren plaatsen waar het zeewater nog een halve meter hoger stond dan bij de stormramp van '53, vooral in het noorden.

In begin '70 waren er in vier jaar, drie zware stormen. Daarvoor was het aan het stormfront ongeveer 10 jaar stil.

Statistisch is de kans op storm in de maanden november en december het grootst. Daarna is de kans daarop in januari en februari al aanmerkelijk minder. Dan volgt maart en april en een nog iets mindere kans is er in september en oktober.

Conclusie kan zijn; windkracht 9 komt veel minder voor dan je denkt.

WAT DE MOLENAAR ZAG EN HOORDE

Onder molenaars komt het nogal eens voor, of is het zeer toepasbaar. Het spreekwoord: 'Geen mooier vermaak dan leedvermaak'.

Zo hoort de *moleenaar* in zijn omgeving nogal eens vragen: "Zijn er nog molennieuwtjes, zijn er nog wiekenkruizen afgedraaid?"

Het duidt op een minder fraaie karaktertrek van (nogal wat) molenaars. Na zo'n vraag behoort dan

de molen-tam-tam te gaan dreunen. Er dienen dan persoonlijke nieuwtjes en ongevallen met molens te worden verteld, mits die natuurlijk bekend zijn. Dit soort molenongelukken wordt dan onmiddellijk voorzien van commentaar, variërend van 'sappig' tot 'vernietigend'.

Nu is het natuurlijk niet de bedoeling om op deze plek een aantal ongelukken te gaan beschrijven en

daaraan een commentaar toe te voegen, compleet met naam en toenaam. Deze rubriek zou dan wel een erg goedkope roddelrubriek worden. Toch valt er van molenongelukken wel iets te zeggen. Men kan ze bij voorbeeld indelen in soorten.

Zo zijn er ongelukken die kunnen ontstaan door fouten in de constructie. Het spontaan breken van kammen, die er nog behoorlijk uitzagen is hiervan een voorbeeld. Het wordt anders, indien fouten aan de molen gemakkelijk te constateren zouden zijn geweest of te verwachten. Zo worden normale regelmatige controles wel eens vergeten.

Er gebeuren ook ongelukken door het bewust nemen van te grote risico's, of het verontachtzamen van risico's.

Ook gebeuren er ongelukken en ontstaat schade door echte onachtzaamheid.

Dan zijn er nog ongelukken die gebeuren door vergeetachtigheid of zenuwen.

Een ieder kan denkkelijk wel aanvoelen dat er een groot verschil bestaat in de mate waarin men de molenaar een ongeluk kan aanrekenen.

Als we nu eens wat ongelukken uit het verre - en het recente verleden de revue laten passeren.

Zelf was ik eens aanwezig bij een molen op het moment dat daar tijdens het malen alle kammen van het bovenwiel braken. Het geluid daarvan leek wel onweer. Tenminste daaraan kon men het eerst denken, om deze gedachte op hetzelfde moment te laten varen, want het weer was uitstekend. De kammen bleken slecht, en er lag een zielig hoopje van, onder het bovenwiel. Later bleek er een klein stukje hout tussen het scheprad te zitten. Het krooshek hield meer water tegen dan dat er door ging en hing al jaren omhoog...

Zo schoof er eens het roe uit de askop, tijdens het malen... Het commentaar was: "Daar hadden ze naar moeten kijken!"

Een aantal jaren geleden was er eens een echt koningsspillenrampjaar. In betrekkelijk korte tijd braken diverse koningsspillen. Op één molen zelfs tweemaal in korte tijd. Vooral als de maaiboot pas was geweest, moest het smerige water snel uit de polder...

Zo begon er ook eens een molenaar te kruien terwijl een groot bord aangaf dat de molenmaker nog niet klaar was met het werk. Zo werden tuikabels en de elektrische kabels doormidden gekrooiden waaraan de stelling gedeeltelijk hing...

Zo gebeurde het dat bij een vijzelmolen, na het afhaken van het eerste zeil, bleek dat de wachtdeur openstond. Men besloot de molen uit zijn werk te draaien. Het bleek niet te helpen, maar de vijzel ging hard achteruit draaien. Men besloot daarop de vijzel toch maar weer in zijn werk te zetten, en dat had men niet moeten doen...

Een veel voorkomend euvel, waarvan ik de gevol-

gen ook wel eens aanschouwde is kruien met een roeketting vast. In dit geval kostte het een pal...

Ook gebeurde het wel dat de molenaar de vang ophaalde terwijl er in het wiekenkruis werd gewerkt of, (ook gebeurd) terwijl er op de askop werd geschilderd...

Diverse malen hoorde de molenaar van wegladderende zeilen, bij het wegtrekken daarvan...

Ook brak eens op een molen in een keer 3/4 van het hekwerk van een wiek onder het malen... Ook vlogen er eens een groot aantal latten van de fokken in het rond...

In een ver verleden, vóór de tijd van de koelkasten, spoelde eens een vleespan van de rand van de waterloop in het water, inclusief ballen gehakt, ze stonden daar mooi koel... Maar ook geraakten er eens stenen tussen het scheprad, losgeraakt uit de waterloop of er in gevallen van een stapel stenen in de buurt. Dat kostte meer dan een paar ballen gehakt...

Dit zijn zo een aantal ongelukken van klein tot groot. Zonder nu het vermanende vingertje te willen opsteken, moet ieder maar voor zichzelf uitmaken onder welke categorie de calamiteiten zouden moeten vallen. Van 'jammer, maar niets aan te doen', tot oerstom...

Wanneer er in een krant een discussie ontstaat in de rubriek ingezonden brieven, dan wil het wel eens gebeuren dat de zaak wat escaleert en voor de insider steeds leuker wordt. Als het dan nog over molens gaat, wordt het ook voor 'ons soort mensen' interessant.

Een molenaar schrijft een reactie op een eerder verschenen artikel over een bepaalde molen.

...Kon ik het niet nalaten hierop te reageren omdat praktisch het gehele artikel een aan-schakeling van baarljke nonsens bevat. Het meest storend is het verhaal over de electromotor. In het bewuste artikel wordt duidelijk gesuggereerd dat deze motor zou dienen om bij windstilte de molen aan te drijven. Dit is echter zeker niet de bedoeling van de motor en is constructief gezien ook volslagen onmogelijk. De motor dient uitsluitend om bij windstilte de stalen vijzel aan te drijven, zodat de polder even-goed bemalen kan worden. Zolang dat gebeurt moet de molen zelf stilstaan omdat tijdens de electrische bemaling de Koningsspil niet zuiver te lood staat en het taatslager hieronder beschadigd zou kunnen worden.

Dan nog even iets over het vastlopen van de molenkap. Dat de droge zomer hiervan oorzaak

zou zijn, kan regelrecht naar het rijk der fabelen worden verwezen. De oorzaak is alleen en uitsluitend gelegen in het feit, dat bij de nieuwbouw van de molen de afstand tussen voeghouten en kuip veel te klein gekozen is. Men heeft te weinig rekening gehouden met de zetting en de doorbuiging van de voeghoutkoppen.

Dat na een jaar de zaak muurvast zou lopen was duidelijk te voorzien. Tenslotte nog wordt in het artikel een kaprol vergeleken met een autoband. Deze vergelijking is even onzinnig als die tussen een trekzaag en een slagroomtaart. Zolang bij de ...molen de toognagels boven de kruivloer blijven uitsteken, zullen de kaprollen blijven sneuvelen. Dit alles neemt niet weg dat de molen zelf een enorme aanwinst is in ons molenbestand en een sieraad in het landschap...

Daarop wordt als volgt gereageerd:

M. de R.

Hoewel van nature geen 'penklimmer', kan ik niet nalaten te reageren op het artikel van de heer ... in de editie van 10 dezer.

De nonsens die genoemde heer te berde bracht dwingt mij enige dingen recht te zetten...

Om te beginnen moet worden opgemerkt dat de ...molen de enige is van het type die is uitgerust met een draadse voegnok. Alleen al daarom maakt het niets uit, dat de toognagels boven de kruinlaar uitsteken. Die enkele streep laat voldoende speling toe.

Dat tijdens de elektrische bemaling de koningsspij 1 3/4 graad uit het lood hangt is juist, maar dit wordt ondervangen door het flexibele triplo-lager, dat is aangebracht net onder de bronstbalk, dat buiging en zetting tot vastlopen van de kap hebben veroorzaakt is ook niet juist. De voeghoutkoppen zijn gedraaid uit Ondelia (ijzerhout) en dit hout is ongevoelig voor elke weersinvloed. Het is niet zeker dat de kap is vastgelopen door spint in het velgrondsel waardoor het achterste rad is ontzet. Omdat dit bij de reconstructie van de molen niet was te berekenen, treft de restaurateur geen enkele blaam en zou u mij zeer verplichten als u deze rectificatie zou willen plaatsen.

Toen..., sloot de krant de discussie!!!

De molenaar ontving enkele enthousiaste reacties over de vorige aflevering van deze rubriek.

Evert Smit uit Wormerveer, een molenvriend avant la lettre, uit het eerste begin van de 'molenbescherming' in het Zaanse, schrijft:

"Bomen en bossen aanplanten, tegen alle traditie in, werkt mee om Nederland geheel te ont-

luisteren. Door de kenmerken weg te nemen, die ons land zijn karakteristieke schoonheid bezorgde, die de buitenlanders vanouds terecht zo bewonderden.

Waarom zouden de toeristen nu en aanstonds eigenlijk nog komen? Elk land heeft een Gooi of een Veluwe, of deftige, dichtgegroeide showdorpen. Ze komen niet naar Nederland om een beboste Peel te zien, maar om een open Lopiker- en Alblasserwaard te ontdekken. Dit hebben ze nl. thuis niet!

... "Op blz. 24 ga je te bescheiden te keer tegen die zuurstofaanbidders. Zonder bomen geen zuurstof zeggen ze..."

"Loofbomen geven, als de zon schijnt, zuurstof af. Dat leerde ik op school. Maar onlangs las ik, dat een bos de zuurstof, die het levert, geheel zelf nodig heeft. Er gaat dus niets als nieuwe voorraad de atmosfeer in."

... "Ja, dat gedicht van Marsman trof mij ook erg. Er zijn zo van die snaren, die een mens heeft en die door zeer onverwachte dingen opeens gaan meeklinken. Dat heb ik op het gebied van het werkelijk goede en fijne van Nederland. En daarbij hoort wel heel erg: het open landschap."

Dit waren enkele grepen uit zijn interessante brief.

Een tweede reactie, ook al van een bekende in ons land, nl. ing. J. den Besten neem ik in zijn geheel over:

"Het relaas over de mijns inziens onzinnig en overdreven plannen van de overheid om ons land, als het zou kunnen, liefst helemaal maar in een ondoordringbaar oerwoud te veranderen, was mij uit het hart gegrepen!! Hierin vergelijkt men het bosareaal rond 1850 met het heden.

Blijf ik wat korter bij huis in de tijd, dan zien we dat zo'n 10-15 jaar terug het toen reeds zo was dat er circa 7 maal zoveel bomen werden aangeplant dan geveld!! En destijds beweerden actiegroepen ook al dat Nederland ontbost werd! Toen reeds meer bos dan de laatste 8 eeuwen.

Een voorbeeld: Ik bracht mijn jeugd van 1932 tot 1949 in de Alblasserwaard door, welke waard toen nog 'De Groene Sahara' genoemd werd door zijn bewoners. Waar Marsman's 'Brede rivieren traag door oneindig laagland stroomden', konden we vanuit de kop van de 'Westmolen' te Gorkum en vanuit ons dakraam aldaar met een verrekijker goed - doch ook met het blote oog - de 4 Ammerse molens op 12 1/2 kilometer afstand zien malen!

Bij noordweste buienwind wisten we dan wat we over een klein half uurtje konden verwachten. Nooit zal ik vergeten dat ik 's zomers, staande bij de Langerakse molens, zo rond 1938/1939 kijkend naar het westen geen

enkele boom zag, doch wel op 3 1/2 kilometer afstand de vier Ammerse molens, van top tot teen zichtbaar in een volkomen open vlakte, die tot aan de horizon doorging! Aan die horizon zag je dan - nog steeds door geen enkele boom aan het gezicht onttrokken - op nota bene 10 kilometer afstand de Streefkerkse molens. Die stonden dan 's zomers overhek. Je kon dan vanuit Langerak zien dat de aarde rond was! Geen bomen, doch de groep van de 5 Streefkerkse poldermolens staken boven de kale horizon uit met slechts hun bovenste helft. De ondertoren verdween deels achter de horizon. Je zag dus niet 5 Andreaskruisen, doch 5 'V-tekens' boven de horizon uitsteken!!

Thans staande bij de Westerse Molen van Langerak moet je zelfs nog zoeken naar de Ammerse Molens vanwege de bomen en om Streefkerk te kunnen zien zullen we maar helemaal zwijgen! Op 10 kilometer zie je nu niets meer. Ik denk niet dat er in de 'Groene Sahara' nog ergens een strook ter lengte van die afstand zonder een boom meer bestaat. Mijn vrouw en ik, beiden afstammend uit die streek, kennen onze geboortestreek nauwelijks nog terug, omdat overal het uitzicht vertroebeld wordt door bomen. Nu al véél te veel en wat moet er van terecht komen als men er nog meer wil planten?? Dat is geen landschapsbehoud, doch landschapsverloedering!

Maar ik hoef niet ver van huis te gaan om hetzelfde te ervaren. Toen we in 1950 in Loenen kwamen wonen kon je, als je maar even het dorp uit liep, doet er niet toe, noordelijk of zuidelijk,

vanaf de Rijksstraatweg, overal de Oukoper Molen zien malen, toen nog voor de polder in vol bedrijf, met Dekkerwieken. Dat uitzicht duurde jaren lang zo totdat we voor kort nog slechts op n klein plekje de molen konden zien, maar thans onttrekken de eindeloze rijen populieren langs het Amsterdam-Rijnkanaal onherroepelijk alles wat westelijk van dit kanaal staat voor de Loenenaren aan het gezicht. Het lijkt wel of wij West-Nederlanders, die zo'n 800 jaar gewend zijn aan wijdse vergezichten nu niets meer mogen zien!

Het bevrijdend gevoel dat je in zo'n wijds polderland kon ervaren zullen de 'landschapdeskundigen' van thans wel nooit ervaren hebben, anders zouden ze de huidige bosbouwgekte ook ervaren als landschapsvervalsing en horizon-vervuiling. Andere woorden weet ik er niet voor te vinden. Ons Holland is Holland nu al niet meer en straks???"

In dit verband herinnert de molenaar zich weer de voorzitter van de Bomenstichting de heer van Ardennen, jazeker, die ex-minister (waarom ging hij zo plotseling weg?), op de televisie.

Hij sprak forse taal, op de bekende, arrogante wijze van Haagse politici, die niet meer in de gaten hebben dat ze er zijn voor dat gewone k...volk; "Dan zullen de mensen er maar aan moeten wennen dat er veel meer bos komt", als antwoord op een vraag van een journalist, die wat achterdochtiger was dan de meeste van zijn collega's. Dat ging dan ook nog op een toon van: Wij als bomenmensen weten véél en véél beter dan jullie wat goed voor je is. Je zag hem denken: Dom figuur,

Vlist-oostzijde - Niet alleen de molen is verdwenen...

**OVERZICHT VAN INSTRUCTIEMOLENS EN INSTRUCTEURS
VAN HET GILDE PER 1 APRIL 1992**

PROVINCIE	PLAATS	MOLEN	INSTRUCTEUR	TELEFOON
Groningen	Ganzedijk Garsthuizen Paterswoldse m. Nieuw Scheemda Oude Pekela Vierhuizen Winschoten	8-k stellingmolen De Hoop De Helper De Dellen De Onrust De Onderneming Dijkstra's Molen	G.G.I. Koster- Westervaarder D.F. Wychgel L.H. Duijm R.P. Lemminga L.E. Buiskool B. Dijk B. Oomkens	05971-31649 05955-2223 050-344883 05979-1292 05976-1386 05903-1722 05970-14269
Friesland	Birdaard Heerenveen Kollum Marssum	De Zwaluw Welgelegen Tochmaland Marsummermolen	J.G. Tollenaar P.W. Hofkamp A.F. Zwart J.P. de Jong	05196-2342 05663-1956 05113-4669 05107-1888
Drenthe	Erica Diever	De Heidebloem De Vlijt	J. Tigelaar M.W. Noordhoek	05914-2492 05219-1502
Overijssel	Goor Denekamp Lattrop Usselo Dalfsen Zalk	Braakmolen Nicolaasmolen } Oortman Møl } Wissink's Møl De Westermolen De Valk	A. Kuilder J.A.J. Derkman G.J. Wieffer H.J. Hamer P. van Gilst	05470-73547 05413-2345 074-774531 05499-2153 03210-3001
Gelderland	Buren Haften Hellouw Lunteren Klarenbeek-Voorst Neede Oostendorp Silvolde Twello Varsseveld Walderveen Warnsveld Zoelen Zuilichem	Prins van Oranje De Blauwe Reiger Achterste Hellouw De Hoop De Hoop De Hollandsche Molen De Tijd stenen grondzeiler Havekes Mölle De Engel Walderveense Molen Nooit Gedacht De Korenbloem De Hoop	P.F. Leeuw F.J. Ooms J. Knegt E. Top F.T. Gunnewick A.J. Pasman M.J. van Til H.J. Nijhof E. Tijman/ G.W. ten Hake J.H. Konink S. Mulder D.J. Abelskamp D. Veenstra J. Verwey	03447-1643 03448-2391 04188-1840 08386-1591 05443-72881 05450-93102 03200-45215 05736-383 05700-16844 08359-725 023-273486 05750-25068 03440-14293 04187-1508
Utrecht- t Gooi	Breukelen Maarssen	Kortrijkse Molen Molen van polder Westbroek	J. den Besten G.J. Pouw	02943-3364 02159-45428

Noord-Holland	De instructie wordt in N-Holland verzorgd door een tiental gastgevende molenaars. Er is een roulatie-systeem van toepassing. De coördinatie hiervan vindt plaats vanuit het Afdelingsbestuur; sekretariaat: T.P. v.d. Nieuwendijk, tel.nr. 072-338280			
Zuid-Holland	Aarlanderveen Bleskensgraaf Gouda Hazerswoude Hoornaar Kinderdijk Nieuwe Tonge Streefkerk Wateringen	Bovenste Molen De Wingerde Molen De Roode Leeuw Groenendijkse Molen Oudendijkse Molen } Boezemmolen nr. 4 } d'Oranjeboom Broekmolen Windlust	P. v.d. Bosch A.A. Schouten M.O.F. Koop P.J. Pijnaken W. Meerkerk D. Blok J.C. Noorlander C.P.M. Franken	01726-12392 01849-2676 01820-22041 071-124136 01838-2646 01870-4048 01848-3528 01749-45300
Zeeland	Biervliet Domburg Hoek Sint Annaland Wemeldinge Zuidzande	De Harmonie Weltevreden Windlust standermolen Aeolus beltmolen	P.J. Lijbaart J. Hoefkens F.D.M. Weemaes M.A. Kodde J. Wagenaar P. de Hulster	01152-1462 01180-11965 01150-19885 01665-2167 01134-1498 01170-2418
Noord-Brabant	Asten Bergeyk Oeffelt Heeze Oirschot Roosendaal Vlierden Uden Zeeland	standermolen standermolen De Vooruitgang St. Victor De Korenaar De Twee Gebroeders } De Hoop beltmolen standermolen } Coppensmolen }	E.A.M. van Stekelenburg J. Kuitert T. van Bergen G. Sturkenboom W. Verbruggen N.J.M. van Eekelen J.G.M. Coppens C. van Dongen	04936-93504 04707-3571 08856-1718 04907-62602 04997-75022 01658-1453 04930-14300 08865-1400
Limburg	Beesel Gronsveld Meterik Roggel Stramproy	De Grauwe Beer torenmolen Eendracht maakt Macht Molen van Nijken Molen van Nijs	J.L.J. Derckx J.H.M. Meessen E.J.M. Bakens J.T.M. van Woezik J. Nijs	04704-1390 043-614721 07484-2025 04933-9336 04956-2231

N.B. De indeling is per provincie, waar de molen staat.

NIEUWE LEDEN VAN HET GILDE

Aben V.W.T
Ammers J.A. van
Bajema A.
Beek P. van
Beeren M.H.W.
Biesheuvel M.
Boele D.A.
Boerum T.J. van
Bongers A.H.
Bos-Bonnier M.A.
Breenen W.W. van

Hoogeindse Kampen 5
Zeeweg 45
v. Harteveldstraat 18
Aristotelesstraat 382
Pr. Beatrixstraat 10
Hoofdweg 55
Rivierdijk 201
Watermolen 57
Landmetersveld 305
Schonebergerweg 28
v. Beeck Calkoenstraat 22

5447 PS Rijksevoort
1759 GT Callandsoog
2371 VL Roelofarendsveen
7323 MX Apeldoorn
6039 GJ Stramproy
9615 AB Kolham
3361 AH Sliedrecht
2986 ET Ridderkerk
7327 KC Apeldoorn
3023 ZL Rotterdam
3945 CD Cothen

Brouwer L.	v.d. Boetzelaerlaan 2	2967 XC	Langerak
Bruel J.W.	Geertesplein 19a	4481 AN	Kloetinge
Bruggen S.P. van	Corn. Pronklaan 37	1816 NK	Alkmaar
Buul C.H.J.M. van	Nieuwkuyksestraat 112	5253 AK	Nieuwkuyk
Crins M.	Paardenbloemstraat 28	5953 GV	Reuver
Daniels H.H.	Planetenbaan 24	3951 EJ	Maarn
Dekken B. van	Jupiterweg 106	5345 LV	Oss
Delis R.A. (d)	Huygendijk 31	1842 GR	Oterleek
Denissen A.Th.	Beatrixplein 3	6641 CL	Beuningen
Dijkstra W.M.	A. Rypkemaweg 10	8556 XK	Sloten
Dikstaal S.	Koloniesweg 13	9695 EL	Bellingwolde
Droogendijk A.	Grevelingen 34	2401 DN	Alphen a/d Rijn
Duursma M.R.	Kombuis 53	9732 GC	Groningen
Feenstra E.C. (sp.d)	Correlistraat 3	8915 BM	Leeuwarden
Fockens S.	Korvezeestraat 402	2628 DT	Delft
Fokkema R.E.	Cor. Bruynweg 84	1521 MC	Wormerveer
Frederix J.K.	Albertlaan 61	B 3920	Lommel België
Geerts W.	Hogenkampsweg 5	8171 PR	Vaassen
Gerkes J.F.	Ceramstraat 67a	9715 JM	Groningen
Gooda S.A. (sp.d)	Smydingheweg 44	9923 PC	Garsthuizen
Goot J. v.d. (sp.d)	't Kofschip 1	8501 SH	Joure
Gorkum A.J. van	Rodelaan 409	2272 SJ	Voorburg
Goubitz-Brandon J.	Rijksstraatweg 2	1396 JL	Baambrugge
Gouma M.N.	v. Alphenstraat 31	3581 JA	Utrecht
Govaers A.	Perim 27	1503 GA	Zaandam
Graevemaeter B.	Roosmannstrasse 10	d 4444	Bad Bentheim
Groenewold H.K.	A'Eppenstraat 115	9902 HD	Appingedam
Groenewoud D.	De Grote Aa 63	5591 KN	Heeze
Gunst A.	Wiekerstraat 9	7572 AW	Rossum
Heidema P.A.	Rijksweg 75	9791 AA	Ten Boer
Hoeven E.A.A.M. v.d.	Poptahof 103	2624 RB	Delft
Hoogstraten B.J.	Briklaan 10	9642 LJ	Veendam
Jager J.	Havixhorst 1	9331 GA	Norg
Jager S.H.	Havixhorst 1	9331 GA	Norg
Janssen mevr. C.C.	Kerkdijk 2	8181 RP	Heerde
Janssen R.G.J.M.	Fazantstraat 15	7622 AL	Borne
Jellema S. (sp.d)	Waterhoenstraat 14	8601 XT	Sneek
Jongh L. de	P. W. van Oranjestraat 7	4116 ER	Buren
Kaam J. van	Wattstraat 3	4702 LP	Roosendaal
Kempink H.	Wortkamp 21	7576 EZ	Oldenzaal
Kempink-v.d. Bogert G.M.J. (gesl)	Wortkamp 21	7576 EZ	Oldenzaal
Klören H.H.	Zwaluwlaan 19	2261 BP	Leidschendam
Knippenborg J.	dr. Besselinkstraat 12	7131 ED	Lichtenvoorde
Kok E.J.	Tolhuiswijk 8	9665 SB	Oude Pekela
Korte J.J. de	Ruys de Perezlaan 22	2111 WP	Aerdenhout
Kosmeier C.	Hoofdweg 159	9629 AD	Schildwolde
Krol M.S.	Voorstraat 102-bis	3512 AV	Utrecht
Kruisenga P.	Past. v. Boxelhof 50	5121 SX	Rijen
Kukler M.	Steenbakkerij 53	9951 KB	Winsum
Lagas P.C.	Elzendreef 41	2272 CG	Voorburg
Linker J.	Van Teijenslaan 8	9364 PN	Nuis
Lohuis J.R.	v. Bodelswingstraat 4	7631 JJ	Ootmarsum
Loo J.A. te	K. de Koninglaan 11	6741 ZA	Lunteren
Louwerse J. (sp.d)	2e Kruisstraat 46	7413 VH	Deventer
Massier J.A.	Veldweg 15	7722 TW	Dalfsen
Medendorp J.H.	Ubbegalaan 10	9983 PZ	Roodeschool
Meurs A.	Telemannstraat 60	8031 KL	Zwolle
Middelkoop J.A.C.	Kortland 36	2954 LD	Alblasserdam
Mol fam. de (d)	Kamille 23	2231 WV	Rijnsburg
Muller L.	Gijbelandsedijk 16	2974 VC	Brandwijk
Nijman W.	Zwanebloemstraat 22	7601 XV	Almelo
Nijs J.	Stationsstraat 19	B 3920	Lommel België
Olde Monnikhof R.C.M.	Glindestraat 31	7572 ZK	Oldenzaal

Olthof J.	Pastorieweg 16	9922 PS	Westeremden
Oostveen L.	Haagweg t/o nr. 160	2321 AB	Leiden
Oude Hengel H.	Oldenzaalsestraat 28	7631 CV	Ootmarsum
Oude Hengel V.G.M.	Oldenzaalsestraat 28	7631 CV	Ootmarsum
Patist J.C.	Laan van Bergen 47	3703 TH	Zeist
Peerlings M.P.G.	Gerberalaan 14	2671 KD	Naaldwijk
Pelle K.M. (sp.d)	Heereweg 14	2731 BM	Benthuizen
Peters A.H.H.	Peperstraat 10	6851 BH	Huissen
Platte A.C.B.	De Praam 68	4002 GG	Tiel
Postema R.	Fossemalaan 17	9364 PL	Nuis
Prinsen B.H.	De Vlierbes 149	7006 SC	Doetinchem
Pruysen H.M.	Koningsweg 79-81	1777 JR	Hippolytushoef
Raucamp A.C.	Haymanstraat 6	4335 CV	Middelburg
Renard-Kreugel G.	Oude Diepje 6	9943 PM	Nieuw Scheemda
Roeleveld C.	Waterlelie 19	2957 RE	Nw. Lekkerland
Roels P.C.	Brouwerijstraat 27	4587 BZ	Kloosterzande
Roem J.W.	Ettemastraat 13	7038 CN	Zeddam
Roos A.J.A.	Lupinesingel 588	2403 EC	Alphen a/d Rijn
Roosen M.L.A.M.	Harderwijkstraat 137	8244 DG	Lelystad
Rossing J.A.	Staphorster Kerkweg 23	7951 JK	Staphorst
Rotgans J.	Zandburen 3	1777 CP	Hippolytushoef
Sanden J. v.d. (sp.d)	Rijt 27	5552 BK	Valkenswaard
Schaafsma A.	Jonkerslaan 15	9901 HC	Appingedam
Schalk W.	Prov. weg Noord 80	4286 EC	Almkerk
Schuurman J.J.	Trekweg 5	9918 PE	Garrelsweer
Slingerland G.	Heemhof 2	9695 AZ	Bellingwolde
Snauw-van Gils M.J.	Molendijk 101	3284 LG	Zd.-Beyerland
Snoep P. (sp.d)	Korenhaldijk 9	4431 NE	's Gravenpolder
Someren L.G. van	van Kansstraat 13	5652 GA	Eindhoven
Spek P. van der	Puntstraat 74a	3025 GG	Rotterdam
Stam J.	J. v. Nassauplein 5	2957 AS	Nw. Lekkerland
Sterenbergh J.E.J. (sp.d)	De Vliet 5	9781 NR	Bedum
Sterk E.	Jac. v. Beierenstraat 14	2957 AR	Nw. Lekkerland
Tempelaar I.J.P.	Droevendaalsesteeg 62	6708 PN	Wageningen
Tesselaar H.T.J.	v. Galenstraat 10	7622 XP	Borne
Teuben J. (sp.d)	Blijhamsterweg 10	9672 AA	Winschoten
Thijssen P.J.M.	Volkerak 8	1826 AE	Alkmaar
Tonies B.M.J.	St. Luciastraat 11	5371 AS	Ravenstein
Tubee M.J.H.	Fabrijestraat 3	6017 CK	Thorn
Ulfman A.J.	Tromopsweg 5	7451 LL	Holten
Uum Th.W.M. van	Vinkwijkseweg 13a	7038 EP	Zeddam
Vasseur J.	Hamburgerweg 25	3851 EG	Ermelo
Vereijken A.P.H.	Bergstraat 10	5711 GG	Someren
Verkerk R.	Molenstraat 162	2961 AP	Kinderdijk
Vink A.	Sluisvaart 81	1191 HB	Ouderkerk a/d Amstel
Vos A. de	Meijersloot 35	1831 EB	Koedijk
Vrieling J.	Molenwijk 7	7854 PV	Aalden
Vries J. de	Langs de Rijn 11	3962 EJ	Wijk bij Duurstede
Waal B. de	Finsestraat 86	9933 PJ	Delfzijl
Wal J. van der	Dr. Slotstraat 1	2957 AJ	Nw. Lekkerland
Weg M.H.S. v.d. (sp.d)	Voorsteven 8	3961 TH	Wijk bij Duurstede
Weg T.H.S. v.d. (sp.d)	Voorsteven 8	3961 TH	Wijk bij Duurstede
Westerbeke I. mej.	v.d. Boetzelaerlaan 2	2967 XC	Langerak
Westland G.C.H.	Duivenkamp 477	3607 BH	Maarsse
Wierdsma A.T.J.	Achter de Vismarkt 27	2801 NB	Gouda
Wijkamp R.F.M.	Juliettestraat 22	3816 RC	Amersfoort
Wintels B.G. (d)	Brinkstraat 23	7591 DM	Denekamp
Witteman J.T.I.	Kievithof 25	1444 VW	Purmerend
Wubbema F.	Prinsessenstraat 1	7591 GC	Denekamp
Zonderop A.	Essepad 1	2272 JS	Voorburg
Zuiderwijk M.H.	v. Adrichemstraat 381	2614 BT	Delft

Indien niets achter de naam is vermeld, betreft het een lid in opleiding. De vermeldingen d en sp.d betreft een donateur of een speciaal-donateur.

UITGAVEN VAN HET GILDE VAN VRIJWILLIGE MOLENAARS T.B.V. DE OPLEIDING

Informatie I t/m X	Algemene informatie over praktijk, molenzeilen, smeren, vangen, het weer, klein onderhoud, bliksemafleider e.d.
Informatie XII	De opbouw van de wipmolen en de achtkante molen (G.J. Pouw)
Informatie XX	Kruiwerken (G.J. Pouw)
Informatie XXI	Weercursus (P.W. Rosier KNMI)
Informatie XXII	Bovenassen (G.J. Pouw en M. van Doornik)

Het boek "Wiekssystemen voor polder- en industriemolens" door G.J. Pouw behoort ook tot het lespakket en omvat o.a. de informaties VIII, IX, XIII, XIV en XV.

Bij aanmelding als lid-in-opleiding dient men dit lespakket aan te schaffen omdat dit nodig is bij de opleiding. De prijs is uiterst laag gehouden en bedraagt f 70,-.

Gratis uitgaven:
Statuten en Huishoudelijkreglement.
Bladen voor het maaluren-boekje t.b.v. leden-in-opleiding.
Bladen voor het maaluren-boekje t.b.v. geslaagde leden.
De richtlijnen voor het examen voor vrijwillig molenaar.
Modelcontract voor vrijwillige molenaars.
Folder betreffende de Gilde-verzekeringen.

Voor inlichtingen en het bestellen van de hierboven genoemde boeken enz. kunt u contact opnemen met de ledenadministratie van het Gilde:
Mevr. E.N. Pouw-Schippers, Zwarteweg 70, 1412 GE Naarden. Tel. 02195-45428.

VOOR DE OPLEIDING AAN BEVOLEN LITERATUUR

Molens	Ir. F. Stokhuyzen, 5e geheel herziene druk
Opleiding watermolenaar	Ing. J. den Besten Te bestellen d.m.v. storting op postgiro 139754 te Loenen a.d. Vecht van f 50,- (incl. porto).
Zingende stenen	D.J. Abelskamp, f 45,- (excl. f 7,50 porto)
Rond zingende stenen	D.J. Abelskamp, f 45,- (excl. 7,50 porto)

Beide laatste boeken zijn te bestellen via: girorekening 148232 t.n.v. Rabobank Midden-Westland t.g.v. rekeningnummer 13.53.85.210 t.n.v. penningmeester cursuscommissie Barendse te Poeldijk. Bestelt u beide boeken gelijktijdig, dan is de prijs f 99,- (incl. porto).

**Copy voor Gildebrief no. 4 (15 december 1992) dient
vóór 1 november bij de redactie binnen te zijn.**

VRIJWILLIGE

HET GILDE VAN

MOLENARS